

Spørsmål til Skole-Norge høsten 2012

Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere

Nils Vibe
Elisabeth Hovdhaugen

Rapport 47/2012

NIFU

Spørsmål til Skole-Norge høsten 2012

Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere

Nils Vibe
Elisabeth Hovdhaugen

Rapport 47/2012

Rapport 47/2012

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Oppdragsgiver Utdanningsdirektoratet
Adresse Postboks 9359 Grønland, NO-0135 Oslo

Trykk Link Grafisk

ISBN 978-82-7218-884-8
ISSN 1892-2597 (online)

www.nifu.no

Forord

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) har en fireårig rammeavtale med Utdanningsdirektoratet om å gjennomføre halvårlige spørreundersøkelser rettet mot skoler og skoleeiere. Undersøkelsen tilsvarer det som ellers er kjent som Utdanningsdirektoratets "spøringer". Temaene for de enkelte undersøkelsene avtales fra gang til gang og skal dekke Utdanningsdirektoratets kunnskapsbehov til enhver tid. Resultatene fra undersøkelsene skal offentliggjøres i NIFUs ordinære rapportserie og foreligge nedlastbare i PDF-format på Utdanningsdirektoratets og NIFUs hjemmesider. NIFU har adgang til å bruke de innsamlede data i sine egne forskningsprosjekter.

I spørringen som ble gjennomført høsten 2012 inngår fire respondentgrupper som er spurt om i alt ti ulike temaer. Denne rapporten er i første rekke en tabellrapport der det bare i liten grad har vært rom for mer inngående analyser av det foreliggende materialet. Rapporten inneholder til sammen 78 tabeller og fire figurer. Det er ikke skrevet noe sammendrag for denne rapporten, og leseren henvises til oppsummeringene ved slutten av hvert kapittel.

Prosjektleder for Utdanningsdirektoratets spøringer er Nils Vibe. Erica Waagene har bearbeidet spørsmålene som er mottatt fra Utdanningsdirektoratet og laget den elektroniske versjonen av spørreskjemaet. Elisabeth Hovdhaugen har skrevet kapittel 3, mens Nils Vibe har skrevet de øvrige kapitlene. Vibeke Opheim har kvalitetssikret rapporten. Kontaktperson hos Utdanningsdirektoratet er Thorleif Orre.

Vi takker 637 grunnskoler, 97 videregående skoler, 19 fylker og 118 kommuner, som har brukt tid på å besvare undersøkelsen, i konkurranse med mange andre viktige gjøremål.

Oslo, desember 2012

Sveinung Skule
direktør

Vibeke Opheim
forskningsleder

Innhold

1	Innledning	7
2	Beskrivelse av utvalgene og gjennomføring.....	8
2.1	Hovedprinsipp for utvalgsdesign.....	8
2.2	Kommuneutvalget høsten 2012.....	8
2.2.1	78 prosent godkjente svar og god representativitet.....	8
2.3	Grunnskoleutvalget høsten 2012.....	10
2.3.1	65 prosent godkjente svar og svært god representativitet.....	10
2.4	Utvalget av videregående skoler høsten 2012.....	13
2.4.1	69 prosent godkjente svar og god representativitet.....	13
2.5	Gjennomføring av undersøkelsene.....	14
2.6	Vurderingen av undersøkelsenes kvalitet ved sammenlikninger over tid.....	15
2.7	Utvikling i svarprosjenter.....	16
3	Elevundersøkelsen.....	17
3.1	Tilfredshet med informasjon.....	17
3.2	Bruk av Elevundersøkelsen for å utvikle læringsmiljøet.....	18
3.3	Orientering til elever og foresatte.....	21
3.4	Tilfredshet med ulike sider ved Elevundersøkelsen.....	23
3.5	Ståstedsanalysen og elevundersøkelsen som strategiske instrumenter.....	26
3.6	Oppsummering.....	27
4	Læreplanene som styringsdokumenter.....	29
4.1	Ansvar for lokalt læreplanarbeid er delegert.....	29
4.2	Årlig arbeid med planene er det vanligste.....	31
4.3	Prøveresultater er viktigste informasjonskilde.....	31
4.4	Kompetansemålene er viktigste element i planene.....	33
4.5	Kontakt med andre skoleledere er viktigste informasjonskilde.....	33
4.6	Positiv vurdering av skoleeiers forutsetninger.....	35
4.7	Et samlet mål for skoleeiers forutsetninger.....	36
4.8	Tre delindekser som måler skoleeierens forutsetninger.....	39
4.9	Oppsummering.....	41
5	Tilbud til minoritetsspråklige.....	42
5.1	78 prosent har elever med behov for et innføringstilbud.....	42
5.2	Oppsummering.....	44
6	Bedre læringsmiljø.....	45
6.1	Tre av fire skoleledere kjenner satsningen.....	45
6.2	Flere bruker materiellet fra satsningen.....	46
6.3	Flere skoler har gjennomført arrangement.....	47
6.4	Oppsummering.....	49
7	Oppfølging av rettigheter, lover og regelverk for det psykososiale miljøet.....	50
7.1	Økning i andelen skoler som har mottatt få henvendelser.....	50
7.2	Betydelig flere skoler svarer skriftlig og fatter enkelttiltak.....	51
7.3	Skriftlige rutiner er på plass hos nesten alle.....	53
7.4	Oppsummering.....	54
8	Tidlig innsats, tilpasset opplæring og frafall.....	55
8.1	Små endringer i vurderingen av lovendringens betydning.....	55
8.2	Færre skoler har en egen plan for å avdekke elevers behov.....	56
8.3	Flere elever står i fare for å falle ut av skolen.....	57
8.4	Oppsummering.....	58
9	Samarbeid mellom skole og kulturskole.....	59
9.1	Kombinerte stillinger ved 17 prosent av skolene.....	59
9.2	Stor variasjon i graden av samarbeid.....	60
9.3	Oppsummering.....	61

10	Etter- og videreutdanning.....	62
10.1	Tilfredshet med kvaliteten på informasjonen.....	62
10.2	De aller fleste kjenner til mulighetene	63
10.3	Tilfredshet med kommunikasjonen	63
10.4	Bred oppslutning om prioriteringene for etterutdanningstiltak.....	64
10.5	Oppsummering.....	64
	Referanser	65

1 Innledning

Siden 2009 har NIFU gjennomført halvårlige spørreundersøkelser om ulike temaer blant skoler og skoleeiere på vegne av Utdanningsdirektoratet. Til nå er i alt sju slike undersøkelser gjennomført, og hver undersøkelse er dokumentert med en egen rapport med tittelen «Spørsmål til Skole-Norge». Feltarbeidsperioden for undersøkelsen høsten 2012 var fra 8. oktober til 15. november og har fire målgrupper, nemlig grunnskoler, videregående skoler, kommuner og fylker. Den kan deles inn i ti temaer, hvorav åtte har fått hvert sitt kapittel i denne rapporten. Tabell 1.1 viser temaene og målgruppene. Alle temaer er ikke aktuelle for alle fire målgrupper.

Tabell 1.1 Temaer og målgrupper i Utdanningsdirektoratets spørringer høsten 2012

Tema	Videregående			
	Grunnskole	skole	Kommune	Fylke
Nasjonale prøver	X		X	
Elevundersøkelsen	X	X	X	X
Leksehjelp	X		X	
Læreplaner som styringsdokument	X	X	X	X
Satsningen «Bedre læringsmiljø»	X	X	X	X
Oppfølging av rettigheter, lover og regelverk	X	X	X	X
Tidlig innsats, tilpasset opplæring og frafall	X			X
Samarbeid mellom skolen og kulturskolen	X	X	X	X
Innføringstilbud og særskilt språkopplæring for minoritetsspråklige			X	X
Etter- og videreutdanning			X	X

Nasjonale prøver og Elevundersøkelsen er ikke relevante for skoler som bare har elever på småskoletrinnet. Leksehjelp er bare relevant for skoler med elever på småskoletrinnet.

Temaene Nasjonale prøver og Leksehjelp blir ikke rapportert her. NIFU gjennomfører et eget prosjekt om Nasjonale prøver som blir rapportert i mars 2013 og der data fra spørringen står sentralt. NOVA gjennomfører et prosjekt om leksehjelp der data fra spørringen benyttes. Dette prosjektet forventes å bli rapportert i mai 2013.

2 Beskrivelse av utvalgene og gjennomføring

2.1 Hovedprinsipp for utvalgsdesign

For å redusere belastningen på sektoren er det lagt til grunn som en forutsetning at Utdanningsdirektoratets spørringer skal være utvalgsundersøkelser. Spørringene er halvårlige, og det er laget tre sammenliknbare utvalg slik at skoler og skoleeiere ikke skal kontaktes oftere enn hver 18. måned. Unntaket fra dette er *fylkeskommunene*, der alle 19 fylker er med i alle spørringer. Alle 19 fylkeskommuner har besvart undersøkelsen høsten 2012.

De videregående skolene er fordelt på tre utvalg med ca. en tredjedel av skolene fra hvert fylke i hvert av utvalgene. 146 videregående skoler var med i bruttoutvalget våren 2012. Det er laget tre sammenliknbare *kommuneutvalg*, og de 430 kommunene¹ er fordelt på disse utvalgene.

Grunnskoleutvalgene er laget på tilsvarende måte, slik at grunnskolene i hvert enkelt utvalg kommer fra kommunene i det samme utvalget. For 10 større kommuner² har vi imidlertid gjort et unntak. Disse er, i likhet med fylkeskommunene, med i alle tre utvalg, mens grunnskolene i disse kommunene er fordelt på de tre utvalgene med en tredjedel i hvert utvalg.

Kommunene og de videregående skolene er i utgangspunktet ikke trukket tilfeldig, men fordelt på utvalgene innenfor fylkene etter kriterier som størrelse, geografi, kommunetype og skoletype. Der det har vært mulig å velge mellom flere kommuner eller videregående skoler som tilfredsstillte de samme kriteriene, er det trukket tilfeldig. I praksis har slik tilfeldig trekking bare vært aktuelt i fylker med særlig mange små kommuner eller mange videregående skoler. I de ti større kommunene som er med hver gang, men der bare en tredjedel av grunnskolene er med, er utvalget av skoler trukket tilfeldig.

2.2 Kommuneutvalget høsten 2012

2.2.1 78 prosent godkjente svar og god representativitet

Tabell 2.1 viser hvordan kommuneutvalget var sammensatt fylkesvis og hva slags svarprosent som ble oppnådd. Svarprosentene beregnes her på basis av hvor mange av de besvarelsene vi har mottatt som kan brukes i analysene. De aller fleste av besvarelsene er komplette, men for noen få mangler svar på en eller flere av delene av undersøkelsene.

Den samlede svarprosenten ble 78,1, eller 118 av de 151 kommunene i utvalget. Bare én kommune nektet aktivt, det vil si at det ble gitt beskjed om at de ikke ønsket å være med. 28 kommuner svarte

¹ Svalbard regnes som egen kommune og regnes å tilhøre Troms fylke

² Arendal, Bergen, Bærum, Fredrikstad, Kristiansand, Oslo, Sandnes, Stavanger, Tromsø og Trondheim.

ikke på henvendelsen og åpnet heller ikke undersøkelsen, selv etter fire påminnelser. Vi har valgt å kalle det for "passiv nekt", et fenomen som synes å være ganske utbredt innenfor denne sektoren. I alt 122 kommuner åpnet undersøkelsen, men fire av besvarelsene var så mangelfulle at de ikke kan brukes i analysene.

Tabell 2.1 Populasjon, bruttoutvalg og nettoutvalg av kommuner fordelt etter fylke.

	Popu- lasjon	Brutto- utvalg	Aktiv nekt	Passiv nekt	Ufull- stendig	God- kjent	God- kjent %
Østfold	18	6		1		5	83 %
Akershus	22	8	1			7	88 %
Oslo	1	1				1	100 %
Hedmark	22	9		2		7	78 %
Oppland	26	8		2		6	75 %
Buskerud	21	6		2		4	67 %
Vestfold	14	4		1		3	75 %
Telemark	18	6		2		4	67 %
Aust-Agder	15	6		1		5	83 %
Vest-Agder	15	6				6	100 %
Rogaland	26	10		1	1	8	80 %
Hordaland	33	12		3		9	75 %
Sogn og Fjordane	26	9		2	1	6	67 %
Møre og Romsdal	36	12		3		9	75 %
Sør-Trøndelag	25	9		1		8	89 %
Nord-Trøndelag	23	8		3	1	4	50 %
Nordland	44	15				15	100 %
Troms *	26	9		1	1	7	78 %
Finnmark	19	7		3		4	57 %
Sum	430	151	1	28	4	118	78,1 %
			0,7 %	18,5 %	2,6 %	78,1 %	100,0 %

* Inkludert Svalbard

Alle kommuner i Nordland og Vest-Agder sluttet opp om undersøkelsen. I Østfold, Akershus, Vestfold, Aust-Agder og Sør-Trøndelag har bare én kommune valgt ikke å delta. I Nord-Trøndelag har bare fire av åtte kommuner besvart og i Finnmark fire av sju. Samlet sett er deltakelsen tilfredsstillende og med god dekning i alle landsdeler. Alle de ti større kommunene som er med i utvalget hver gang, har gjennomført undersøkelsen. Dette var også tilfelle for undersøkelsen våren 2012.

Tabell 2.2 Svarprosent for kommuner etter geografi og folketall.

Svarprosent		Antall innbyggere			
		Under 3000	3000 - 9999	10000 og mer	Alle
Landsdel	Oslo og Akershus	100 %	100 %	86 %	89 %
	Østlandet	90 %	63 %	77 %	74 %
	Sør- og Vestlandet	70 %	77 %	92 %	78 %
	Midt- og Nord-Norge	70 %	88 %	88 %	79 %
Alle		74 %	77 %	85 %	78 %

Vi ser av tabell 2.2 at det er relativt liten variasjon i svarprosenten når vi deler inn utvalget i ni grupper etter geografi og folketall. Svarprosenten varierer fra 74 prosent blant de minste kommunene til 85 prosent blant de største. Etter landsdel varierer den fra 74 prosent på Østlandet til 89 prosent i Oslo og Akershus. Aller lavest er oppslutningen blant de mellomstore på Østlandet med 63 prosent, mens den er høyest blant de største kommunene Sør- og Vestlandet med 92 prosent. I Akershus var det en liten og en mellomstor kommune med i utvalget og begge deltok. Med hensyn til geografi og folketall, fikk nettoutvalget denne sammensetningen:

Tabell 2.3 Sammensetning av nettoutvalget av kommuner etter geografi og folketall sammenliknet med populasjonen av kommuner (i parentes). Totalprosent.

Landsdel	Folketall i tre grupper			
	Under 3000	3000 til 9999	10.000 og mer	Alle
Oslo og Akershus	0,8 % (0,2)	0,8 % (0,2)	5,1 % (4,9)	6,8 % (5,3)
Østlandet	7,6 % (7,0)	8,5 % (12,1)	8,5 % (8,6)	24,6 % (27,7)
Sør- og Vestlandet	11,9 % (12,8)	14,4 % (14,7)	10,2 % (7,7)	36,4 % (35,1)
Midt- og Nord-Norge	13,6 % (17,9)	12,7 % (9,8)	5,9 % (4,2)	32,2 % (31,9)
Alle	33,9 % (37,9)	36,4 % (36,7)	29,7 % (25,3)	100,0 %

Fordeelingen av kommuner på landsdeler er tilfredsstillende med få avvik fra hva vi finner i populasjonen av kommuner, selv om de minste kommunene er litt underrepresentert og de største tilsvarende overrepresentert. De største avvikene i hver retning er en overrepresentasjon på 2,9 prosentpoeng av mellomstore kommuner i Midt- og Nord-Norge og en underrepresentasjon på 4,3 prosentpoeng av små kommuner i den samme landsdelen. De avvikene vi ser vil ikke ha noen betydning for svarfordelingen.

2.3 Grunnskoleutvalget høsten 2012

2.3.1 65 prosent godkjente svar og svært god representativitet

Grunnskoleutvalget for høsten 2012 ble trukket fra en populasjon på i alt 2922 ordinære grunnskoler, som er registrert i Grunnskolens informasjonssystem (GSI) for skoleåret 2011-2012. Utvalget bestod av 976 skoler. Av disse ble tre skoler tatt ut av utvalget fordi de viste seg at de ikke var i drift. Svarprosenten skal derfor beregnes på basis av 973 skoler. Antallet som aktivt nektet å være med i undersøkelsen er ubetydelig, bare 4 skoler.

Tabell 2.4 Populasjon, bruttoutvalg og nettoutvalg av grunnskoler fordelt etter fylke.

	Populasjon	Bruttoutvalg	Tatt ut av utvalg	Aktiv nekt	Passiv nekt	Ufullstendig	Godkjent	Godkjent %
Østfold	125	41			10	1	30	73 %
Akershus	247	81		1	16	9	55	68 %
Oslo	136	47	1	1	11	1	33	72 %
Hedmark	132	44			6	4	34	77 %
Oppland	134	41			12	1	28	68 %
Buskerud	146	48			10	4	34	71 %
Vestfold	119	40	1		11	2	26	67 %
Telemark	116	38			12	1	25	66 %
Aust-Agder	70	24			8	3	13	54 %
Vest-Agder	105	35		1	8	3	23	66 %
Rogaland	236	79			20	2	57	72 %
Hordaland	314	106			37	6	63	59 %
Sogn og Fjordane	119	34			10	1	23	68 %
Møre og Romsdal	215	74		1	26	2	45	61 %
Sør-Trøndelag	160	52			21	2	29	56 %
Nord-Trøndelag	112	40			11	2	27	68 %
Nordland	216	81			31	2	48	59 %
Troms*	136	44			17	0	27	61 %
Finnmark	84	27	1		8	1	17	65 %
Sum	2922	976	3	4	285	47	637	65,5 %
				0,4 %	29,3 %	4,8 %	65,5 %	100,0 %

*Inkludert Svalbard.

285 skoler, eller 29,3 prosent, hører til kategorien "passiv nekt", ved at de verken besvarte våre i alt fire henvendelser eller åpnet undersøkelsen. Når bare en håndfull av skolene gir aktivt beskjed om at

de ikke ønsker å delta, mens flere hundre lar være å besvare henvendelsen, er dette en indikasjon på at henvendelser av denne typen ikke tas særlig alvorlig ved mange skoler, og heller ikke hos mange skoleeiere. Det er variasjon mellom fylkene med hensyn til dette fenomenet. Høyest er andelen i Sør-Trøndelag (40 prosent) og lavest i Hedmark (14 prosent). Vi ville ha foretrukket å få et "nei" framfor ikke å få noe svar i det hele tatt. Da ville dessuten mange skoler og skoleeiere sluppet å motta flere ekstra henvendelser om en undersøkelse som de likevel ikke har tenkt å besvare.

684 grunnskoler var inne på undersøkelsen, mens i alt 637 besvarelser kan godkjennes. Dermed kunne besvarelsene til 65,5 prosent av bruttoutvalget brukes i analysene. Det samme utvalget ble også brukt høsten 2009, og svarprosenten var da 63,1 prosent.

Hedmark har høyest svarprosent denne gangen med 77 prosent, mens Østfold, Oslo, Rogaland og Buskerud har mellom 71 og 73 prosent. Aust-Agder og Sør-Trøndelag har de laveste svarprosentene med henholdsvis 54 og 56 prosent. Det er mindre variasjon i svarprosent mellom fylkene denne gangen enn det var med det samme utvalget for tre år siden da svarprosenten varierte mellom 51 og 79 prosent. Det er heller ikke de samme fylkene som befinner seg på bunnen og toppen.

Ettersom det er primærkommunen og ikke fylkeskommunen som er det relevante forvaltningsnivået for grunnskolene, er sammenlikning av svarprosjenter på kommunenivå det mest interessante. Siden norske kommuner gjennomgående er små, gir det likevel liten mening å gjøre en fullstendig sammenlikning av svarprosjenter mellom kommuner. Av de 151 kommunene som er med i utvalget har 57 tre eller færre skoler, mens bare fem har 20 eller flere skoler og 11 har minst 15 skoler med i utvalget. Av disse har samtlige en svarprosent på minst 60 prosent. Høyest er svarprosenten i Skedsmo der 14 av 16 skoler, eller 88 prosent har svart. I Røyken kommune har åtte av ni skoler svart.

Det ser dessuten ut til å ha betydning for deltakelsen blant skolene om kommunen som representant for skoleeier deltar. I de kommunene der en særlig høy andel av skolene deltar, har skoleeier med få unntak besvart undersøkelsen. Selv om det langt fra er en selvfølge at skolene deltar hvis skoleeier gjør det, øker det helt klart sannsynligheten for å delta. Når kommunen deltar, deltar 67 prosent av skolene, mens andelen er 59 prosent når kommunen ikke deltar. Når minst 70 prosent av skolene deltar, deltar 82 prosent av skoleeierne, mens 61 prosent av skoleeierne deltar når svarprosenten blant skolene er 40 prosent eller lavere.

Tabell 2.5 viser at svarprosenten blant grunnskolene varierer mellom 63 prosent for 1-10 skolene, til 72 prosent for ungdomsskolene, fra 61 prosent i Midt- og Nord-Norge til 70 prosent på Østlandet og fra 60 prosent for de minste til 71 prosent for de største skolene.

Tabell 2.5 Svarprosent for grunnskoler etter geografi, skoletype og skolestørrelse.

Etter landsdel og skoletype	Barne- og ungdomstrinn			Alle typer
	Barnetrinn	Ungdomstrinn	Ungdomstrinn	
Oslo og Akershus	68 %	61 %	77 %	69 %
Østlandet	68 %	69 %	80 %	70 %
Sør- og Vest-Norge	62 %	69 %	62 %	64 %
Midt- og Nord-Norge	63 %	56 %	70 %	61 %
Hele landet	65 %	63 %	72 %	65 %
Etter landsdel og skolestørrelse	Under 100	100-299	300 og over	Alle størrelser
Oslo og Akershus	67 %	53 %	77 %	69 %
Østlandet	66 %	71 %	74 %	70 %
Sør- og Vest-Norge	64 %	62 %	66 %	64 %
Midt- og Nord-Norge	53 %	70 %	66 %	61 %
Hele landet	60 %	66 %	71 %	65 %

Høyest svarprosent har ungdomsskoler på Østlandet (80 prosent), mens den er lavest blant små skoler i Midt- og Nord-Norge og mellomstore skoler i Oslo og Akershus (53 prosent). En variasjon i svarprosenten på mellom 53 og 80 prosent må kunne sies å være tilfredsstillende når man bryter ned et materiale på 637 på 12 grupper med i gjennomsnitt 53 i hver gruppe.

Den geografiske representativiteten er svært god (tabell 2.6), slik den også har vært ved tidligere undersøkelser. Også når det gjelder skolestørrelse er totalbildet tilfredsstillende, riktignok med en liten overrepresentasjon av store skoler på bekostning av de minste. Det største enkeltavviket vi finner gjelder små skoler i Midt- og Nord-Norge, som er underrepresentert med 2,1 prosentpoeng. Mest overrepresentert er mellomstore skoler på Østlandet med 2 prosentpoeng. Kontroller av materialet viser at skjevhetene ikke har noen betydning for resultatene i undersøkelsen.

Tabell 2.6 Sammensetning av nettoutvalget av grunnskoler etter geografi og elevtall, sammenliknet med populasjonen av grunnskoler (i parentes). Totalprosent.

Elevtall	Under 100	100-299	300 og over	Alle
Oslo og Akershus	0,6 % (1,0)	3,9 % (3,9)	8,4 % (8,2)	13,7 % (13,1)
Østlandet	6,0 % (6,2)	16,0 % (14,0)	5,8 % (6,3)	27,8 % (26,4)
Sør- og Vestlandet	12,7 % (12,6)	13,4 % (14,7)	9,0 % (8,9)	35,1 % (36,2)
Midt- og Nord-Norge	9,3 % (11,4)	9,0 % (8,3)	5,2 % (4,5)	23,4 % (24,2)
Alle	28,6 % (31,2)	41,5 % (40,9)	29,9 % (27,9)	100,0 %

Fordelingen etter trinn i utvalget er også tilfredsstillende (tabell 2.7), men ungdomskolene er noe overrepresentert. Det største enkeltavviket er på 1,3 prosentpoeng og gjelder en underrepresentasjon av 1-10 skoler i Midt- og Nord-Norge. Disse helt marginale avvikene vil selvsagt ikke ha noen betydning for resultatene i undersøkelsen.

Tabell 2.7 Sammensetning av nettoutvalget av grunnskoler etter geografi og trinn, sammenliknet med populasjonen av grunnskoler (i parentes). Totalprosent.

Trinn	Barne- og ungdomstrinn			Alle
	Barnetrinn	ungdomstrinn	Ungdomstrinn	
Oslo og Akershus	8,3 % (8,1)	1,7 % (1,9)	3,6 % (3,1)	13,7 % (13,1)
Østlandet	17,8 % (17,3)	3,8 % (3,9)	6,3 % (5,2)	27,8 % (26,4)
Sør- og Vestlandet	21,7 % (22,8)	8,5 % (8,0)	4,9 % (5,4)	35,1 % (36,2)
Midt- og Nord-Norge	11,2 % (11,4)	9,0 % (10,3)	3,3 % (2,6)	23,4 % (24,2)
Alle	59,0 % (59,6)	23,0 % (24,1)	18,1 % (16,3)	100,0 %

Vi har også sett på om driftsansvar og målform har hatt noen betydning for svarprosenten i undersøkelsen. 6,0 prosent av grunnskolene i nettutvalget er frittstående, mot 5,4 prosent i bruttoutvalget av grunnskoler. Dette er ingen signifikant forskjell. Mens 22,2 prosent av skolene i bruttoutvalget har nynorsk som målform, gjelder dette 19,8 prosent av skolene som har besvart undersøkelsen. Denne forskjellen er statistisk signifikant på 3 prosentnivå.

2.4 Utvalget av videregående skoler høsten 2012

2.4.1 69 prosent godkjente svar og god representativitet

Utvalget av videregående skoler er hentet fra populasjonen på 420 skoler. Kilden er her dels Nasjonalt skoleregister og dels datafiler over søker- og elevinformasjon som NIFU har fått tilgang til i forbindelse med evalueringen av Kunnskapsløftet. Det ble opprinnelig laget tre sammenliknbare utvalg med 144 videregående skoler i hvert. En del skoler er imidlertid tatt ut fordi de ikke lengre er registrert som egne enheter. I bruttoutvalget for høsten 2012 er det 146 skoler, hvorav fem ble tatt ut av utvalget fordi de var lagt ned, slått sammen eller ikke lenger ble regnet som egne enheter. Det er for øvrig en stor utfordring å følge med i de endringene som foregår fra år til år. Skoler legges ned og nye opprettes samtidig som eksisterende skoler slås sammen til større enheter. Det tilstrebes representativitet innenfor landsdeler med hensyn til skoletype, størrelse og geografisk plassering. I alt kunne besvarelser fra 97 skoler, eller 68,8 prosent av skolene, godkjennes for analyseformål.

Tabell 2.8 Populasjon, bruttoutvalg og nettoutvalg av videregående skoler fordelt etter fylke.

	Populasjon	Bruttoutvalg	Tatt ut av utvalg	Aktiv nekt	Passiv nekt	Ufullstendig	Godkjent	Godkjent %
Østfold	17	6			1	0	5	83 %
Akershus	36	12			3	0	9	75 %
Oslo	37	12	2		0	0	10	100 %
Hedmark	16	6			3	0	3	50 %
Oppland	15	5	1		1	0	3	75 %
Buskerud	17	6			2	0	4	67 %
Vestfold	13	5			1	1	3	60 %
Telemark	15	5			1	0	4	80 %
Aust-Agder	12	4	1		0	1	2	67 %
Vest-Agder	13	6			0	0	6	100 %
Rogaland	36	13			1	1	11	85 %
Hordaland	54	18			9	2	7	39 %
Sogn og Fjordane	15	5			1	0	4	80 %
Møre og Romsdal	27	9			2	0	7	78 %
Sør-Trøndelag	29	10			1	1	8	80 %
Nord-Trøndelag	14	5			2	0	3	60 %
Nordland	23	9	1		4	0	4	50 %
Troms	20	6			4	0	2	33 %
Finnmark	11	4			1	1	2	50 %
Sum	420	146	5	0	37	7	97	68,8 %
				0,0 %	26,2 %	5,0 %	68,8 %	100,0 %

Svarprosenten varierer fra 33 prosent til 100 prosent mellom fylkene. I Oslo har alle ti og i Vest-Agder alle seks skoler i utvalget besvart, mens bare to av seks har svart i Troms. Det synes ikke å være noen tydelig sammenheng fra år til år når det gjelder svarprosent i de enkelte fylkene. Oslo har imidlertid hatt relativt høye svarprosent ved alle de seks siste undersøkelsene og i Vest-Agder deltok alle skoler også i forrige undersøkelse.

Tabell 2.9 Sammensetning av nettoutvalget av videregående skoler etter geografi og elevtall på Vg1, sammenliknet med populasjonen av videregående skoler (i parentes). Totalprosent.

	Under 100	100-199	200 og over	Alle
Oslo og Akershus	3,1 % (2,3)	5,2 % (5,4)	11,3 % (8,7)	19,6 % (16,4)
Østlandet	7,2 % (7,3)	7,2 % (4,5)	8,2 % (10,6)	22,7 % (22,3)
Sør- og Vestlandet	14,4 % (14,8)	12,4 % (13,1)	11,3 % (9,6)	38,1 % (37,6)
Midt- og Nord-Norge	7,2 % (10,6)	4,1 % (6,8)	8,2 % (6,3)	19,6 % (23,7)
Alle	32,0 % (35,0)	28,9 % (29,8)	39,2 % (35,2)	100,0 %

Store skoler er noe overrepresentert i forhold til små skoler. Skoler i Oslo og Akershus er overrepresentert på bekostning av Midt- og Nord-Norge. Mest overrepresentert er store skoler i Oslo og Akershus, mens små skoler i Midt- og Nord-Norge er mest underrepresentert. Avvikene er likevel ubetydelige og vil ikke ha noen merkbar effekt på resultatene.

Tabell 2.10 Sammensetning av nettoutvalget av videregående skoler etter geografi og skoleslag, sammenliknet med populasjonen av videregående skoler (i parentes). Totalprosent.

	Ren studie- forberedende	Ren yrkesfaglig	Kombinert	Alle
Oslo og Akershus	5,2 % (4,7)	2,1 % (1,9)	12,4 % (9,9)	19,6 % (16,4)
Østlandet	3,1 % (2,1)	4,1 % (4,5)	15,5 % (15,7)	22,7 % (22,3)
Sør- og Vestlandet	3,1 % (4,9)	12,4 % (9,2)	22,7 % (23,5)	38,1 % (37,6)
Midt- og Nord-Norge	1,0 % (1,4)	2,1 % (4,0)	16,5 % (18,3)	19,6 % (23,7)
Alle	12,4 % (13,1)	20,6 % (19,5)	67,0 % (67,4)	100,0 %

De tre skoleslagene er representert i nettoutvalget slik de er i populasjonen av videregående skoler. Kombinerte skoler i Oslo og Akershus er overrepresentert. Det samme gjelder rene yrkesfaglige skoler på Sør- og Vestlandet. Til gjengjeld er rene yrkesfaglige og kombinerte skoler i Midt- og Nord-Norge underrepresentert. Avvikene er ubetydelige og vil ikke ha noen merkbar effekt på resultatene. Mens 18,4 prosent av skolene i bruttoutvalget er frittstående, gjelder dette 20,6 prosent av skolene i nettoutvalget. Dette er ingen signifikant forskjell.

2.5 Gjennomføring av undersøkelsene

Spørringene for Utdanningsdirektoratet ble gjennomført i perioden 8. oktober til 15. november 2012. Undersøkelsen ble gjennomført elektronisk for alle fire målgrupper. Skoleeierne fikk i alt fire påminnelser om undersøkelsen, mens skolene fikk tre. Svarprosenten for videregående skoler og lavere enn hva vi har vært vant til, med unntak av undersøkelsen våren 2012, mens den er relativt høy for grunnskolene og skoleeierne.

NIFU har mottatt spørreskjemaer fra Utdanningsdirektoratet og står dessuten selv ansvarlig for spørsmål om nasjonale prøver i forbindelse med et eget prosjekt. NOVA har levert spørsmål om leksehjelp. Skjemaene danner utgangspunktet for spørringen. NIFU har kommet med forslag til en del forbedringer når det gjelder utformingen av spørsmålene, men har i hovedsak latt oppdragsgiverne bestemme innholdet i spørsmålene.

Respondentene fikk, i tillegg til en elektronisk lenke til selve undersøkelsen, tilsendt en lenke til en pdf-fil som gjenga alle spørsmålene, slik at de kunne bruke denne som kladd før de fylte ut det elektroniske skjemaet. Fordi undersøkelsene er satt sammen av ulike temaer, har det vært nødvendig for skolene og skoleeierne å involvere flere informanter i besvarelsen. Det er særlig i kommunene og fylkene at det er nødvendig å involvere flere i besvarelsen av undersøkelsen, men dette gjelder også for enkelte skoler, særlig de store. Vi har fått svært få direkte henvendelser fra respondentene om

tekniske problemer i forbindelse med gjennomføringen. For å få litt mer kunnskap om belastningen på respondentene, har vi bedt dem om å oppgi hvem som har besvart undersøkelsen.

Tabell 2.11 Personer ved skolene som deltok i besvarelsen av undersøkelsen. Flere svar mulig.

Hvem har besvart undersøkelsen?				
	Barnetrinn	Barne- og ungdomstrinn	Ungdomstrinn	Videregående
Rektor	91 %	91 %	93 %	84 %
Assisterende rektor	4 %	3 %	1 %	8 %
Inspektør	7 %	6 %	7 %	5 %
Avdelingsleder	3 %	5 %	1 %	9 %
Andre	2 %	1 %	1 %	2 %
Antall	(n=372)	(n=144)	(n=121)	(n=97)

Ved grunnskolene var rektor involvert i besvarelsen i de aller fleste av tilfellene. Ved noen av skolene var inspektør og assisterende rektor også med, enten i tillegg til eller i stedet for rektor. Ved de videregående skolene var rektor involvert i fem av seks tilfelle. Her spiller assisterende rektor, avdelingsleder og andre ansatte en større rolle enn ved grunnskolene. Fordelingen avviker lite fra hva vi har funnet ved tidligere undersøkelser.

Tabell 2.12 Personer eller funksjoner hos skoleeier som deltok i besvarelsen av undersøkelsen. Flere svar mulig.

Hvem har besvart undersøkelsen?		
	Fylkeskommune	Kommune
Rådmann, assisterende rådmann og lignende		7 %
Skolefaglig ansvarlig (utdanningsdirektør, fylkesutdanningssjef, skolesjef, oppvekstsjef, seksjonssjef for skole, kommunalsjef for utdanning og lignende)	74 %	86 %
Seksjonsleder, avdelingsleder og lignende stillinger på mellomledernivå	37 %	3 %
Rådgiver, konsulent, førstesekretær, sekretær og lignende	16 %	13 %
Annen funksjon. Spesifiser	5 %	3 %
Antall	(n=19)	(n=118)

Hos skoleeier er det klart vanligste at den skolefaglig ansvarlige i kommunen eller fylket besvarer undersøkelsen. Dette gjelder i 14 av fylkeskommunene og i seks av sju kommuner. I sju av fylkeskommunene involveres seksjonsledere og andre på mellomledernivå, mens rådgivere, konsulenter og lignende er involvert i tre fylkeskommuner og 13 prosent av kommunene. I sju prosent av kommunene er det rådmannen som svarer.

2.6 Vurderingen av undersøkelsenes kvalitet ved sammenlikninger over tid

Undersøkelsen som ble gjennomført høsten 2012 er spesiell i den forstand at flere av temaene er belyst tidligere. Elevundersøkelsen var tema høsten 2009 og mange av spørsmålene er de samme som den gangen. Ikke bare går spørsmålene igjen, men de er stilt til samme utvalg av skoler og skoleeiere, slik at vi kan kalle dette en panelundersøkelse. Elevenes psykososiale miljø har vært tema flere ganger, sist våren 2010 og da med mange sammenliknbare spørsmål. Her dreier det seg imidlertid om ulike utvalg. Også tidlig innsats, tilpasset opplæring og frafall ble belyst våren 2010. Satsningen «Bedre læringsmiljø» ble sist undersøkt høsten 2011. I noen tilfelle vil vi se at det er betydelige endringer i hvordan skoleledere og skoleeiere svarer på de spørsmålene som går igjen, i andre tilfelle er endringene mindre, og noen ganger er det knapt endringer å spore. Det siste gjelder

for de aller fleste av spørsmålene om Elevundersøkelsen, noe som virker rimelig, ettersom det ikke har vært gjort særlige endringer av betydning som berører denne undersøkelsen. For spørsmålene om tidlig innsats og tilpasset opplæring finner vi noe små endringer, mens endringene i bruksmønstre for enkelte typer av materiell knyttet til satsningen «Bedre læringsmiljø» er betydelige. Det samme gjelder økningen i andelen skoler som fatter enkeltvedtak i saker om elevenes psykososiale miljø.

Vi synes stort sett av de endringene vi finner virker rimelige og at det er mulig å sannsynliggjøre dem. Der vi ikke finner endringer, mener vi også at dette lar seg forklare. Dette kan være en indikasjon på at vi har og har hatt gode utvalg. Med lav utvalgs kvalitet er det langt mer sannsynlig at vi ville ha funnet endringer over tid som gikk i ulike retninger og som var vanskelige å sannsynliggjøre.

2.7 Utvikling i svarprosent

Vi vil helt til slutt i dette metodekapitlet vise hvordan svarprosenten har vært for de sju undersøkelsene som til nå er gjennomført i regi av NIFU. Tabell 2.13 viser at det er betydelig variasjon fra gang til gang. Den desidert laveste svarprosenten gjelder grunnskolene våren 2009 og er på bare 48,4 prosent. Dette skyldes trolig at datainnsamlingen kom i gang først i mai, som erfaringsmessig er et ugunstig tidspunkt for denne typen undersøkelser, med mange fridager, eksamen og avslutning av skoleåret. Det normale har ellers vært å starte feltarbeidet ca. 1. mars og 1. oktober.

Tabell 2.13 Svarprosent for grunnskoler, videregående skoler og kommuner. Antall fylkeskommuner som besvarte undersøkelsene.

	Grunnskoler	Videregående	Kommuner	Fylker
Vår 2009	48,4	70,1	76,7	17
Høst 2009	63,1	82,4	70,9	19
Vår 2010	60,6	72,5	71,3	17
Høst 2010	61,8	76,1	78,0	19
Vår 2011*				
Høst 2011	71,9	71,5	74,0	17
Vår 2012	62,3	66,0	71,1	17
Høst 2012	65,5	68,8	78,1	19

*Våren 2011 ble de ikke gjennomført undersøkelser

Ellers viser tabellen at svarprosentene for grunnskolene med ett unntak er høyere om høsten enn om våren. Det samme mønsteret går igjen også for de videregående skolene, men her har det vært en negativ utvikling over tid, slik at de to undersøkelsene i 2012 har de laveste svarprosentene. Det har vært noe mindre variasjon i svarprosentene blant skoleeierne enn skolene. Tre av sju ganger har samtlige fylkeskommuner besvart undersøkelsen. Om det er tilfeldig at dette er undersøkelser som er gjennomført om høsten vet vi ikke, men tabellen gir absolutt et inntrykk av at det er enklere å oppnå gode svarprosent om høsten enn om våren.

Populasjonen av skoler og skoleeiere er fordelt på tre utvalg som rullerer fra undersøkelse til undersøkelse. Til nå er det bare ett av utvalgene som er benyttet tre ganger, nemlig våren 2009, høsten 2010 og våren 2012. Tabell 2.12 viser at svarprosentene for grunnskolene var henholdsvis 48,4 prosent, 61,8 prosent og 62,3 prosent for disse tre undersøkelsene. Opprinnelig besto dette utvalget av 1020 grunnskoler. 76 av dem er nedlagt i løpet av de tre årene, mens 20 nye skoler har kommet til, slik at i alt 1040 forskjellige skoler har blitt invitert til å være med i undersøkelsen. Av disse har 24,5 prosent deltatt hver gang, 30,9 prosent har deltatt to ganger, mens 28,4 har deltatt bare en gang. Til sammen har dermed 85,7 prosent av de 1040 skolene deltatt i minst én undersøkelse.

3 Elevundersøkelsen

Både skoler og skoleeiere på begge nivåer er stilt en serie spørsmål om tilfredshet og bruk av Elevundersøkelsen og om hvordan arbeidet med undersøkelsen gjennomføres. Dette temaet var også med i spørningen høsten 2009 med det samme utvalget. Mange av spørsmålene fra den gangen er også med nå slik at svarene kan sammenliknes, mens noen spørsmål er nye. Elevundersøkelsen er obligatorisk for skolene på 7. og 10. trinn i grunnskolen og på Vg1. Noen skoler gjennomfører også undersøkelsen på andre trinn enn dette, men ikke på lavere trinn enn femte. 18 skoler som bare har småskoletrinn er derfor ikke med i denne delen av spørningen.

3.1 Tilfredshet med informasjon

Spørsmålene om tilfredshet med informasjon om Elevundersøkelsen er nye i denne undersøkelsen, det vil si at de ikke var med i spørningene høsten 2009. Både skoler og skoleeiere er spurt om hvor tilfreds de er med informasjonen de får om hvordan Elevundersøkelsen skal gjennomføres.

Tabell 3.1 Tilfredshet med informasjon om hvordan Elevundersøkelsen bør gjennomføres etter skoletype og skoleeier

Hvor tilfreds er du med Utdanningsdirektoratets informasjon om hvordan Elevundersøkelsen bør gjennomføres?							
	Svært utilfreds	Litt utilfreds	Litt tilfreds	Svært tilfreds	Sum	Antall (N=)	Snitt
Barneskole	4 %	9 %	56 %	31 %	100 %	340	3,15
1-10 skole	3 %	8 %	59 %	30 %	100 %	142	3,17
Ungdomsskole	3 %	13 %	47 %	38 %	100 %	120	3,18
Videregående	8 %	12 %	44 %	37 %	100 %	93	3,10
Alle skoler	4 %	10 %	53 %	33 %	100 %	695	3,15
Kommuner	3 %	6 %	49 %	42 %	100 %	116	3,31
Fylkeskommuner	0 %	5 %	63 %	32 %	100 %	19	3,26
Alle skoleeiere	2 %	6 %	51 %	41 %	100 %	135	3,30

Tabell 3.1 viser at skolene generelt er tilfreds med informasjonen de får om hvordan Elevundersøkelsen bør gjennomføres, og dette gjelder også for kommuner og fylkeskommuner. Færre enn en av fem sier at de er utilfreds. Det er ingen signifikante forskjeller mellom skoler eller skoleeiere.

Derimot er det større variasjon i hvor tilfreds skolene er med Utdanningsdirektoratets informasjon om hvordan Elevundersøkelsen bør følges opp (tabell 3.2). Kommuner og fylkeskommuner er fortsatt i stor grad tilfreds med informasjonen fra Utdanningsdirektoratet, mens skolene generelt er noe mindre tilfreds. Det er 1-10 skoler som har lavest andel tilfredse, drøyt 70 prosent, og det er signifikante

forskjeller mellom skoletyper. I tillegg er det slik at fylkeskommunene er svært tilfreds med informasjonen, mens de videregående skolene ikke er fullt så tilfreds.

Tabell 3.2 Tilfredshet med informasjon om hvordan Elevundersøkelsen bør følges opp etter skoletype og skoleeier

Hvor tilfreds er du med Utdanningsdirektoratets informasjon om hvordan Elevundersøkelsen bør følges opp?							
	Svært utilfreds	Litt utilfreds	Litt tilfreds	Svært tilfreds	Sum	Antall (N=)	Snitt
Barneskole	4 %	16 %	58 %	23 %	100 %	341	2,99
1-10 skole	6 %	23 %	51 %	20 %	100 %	142	2,85
Ungdomsskole	3 %	19 %	56 %	23 %	100 %	120	2,98
Videregående	5 %	16 %	62 %	16 %	100 %	92	2,89
Alle skoler	4 %	18 %	57 %	21 %	100 %	695	2,95
Kommuner	3 %	6 %	49 %	42 %	100 %	116	3,31
Fylkeskommuner	0 %	5 %	63 %	32 %	100 %	19	3,26
Alle skoleeiere	2 %	6 %	51 %	41 %	100 %	135	3,30

3.2 Bruk av Elevundersøkelsen for å utvikle læringsmiljøet

Spørsmålet om hvordan Elevundersøkelsen blir brukt for å utvikle læringsmiljøet ved skolen ble også stilt i forrige runde i 2009, og vi kan dermed sammenligne svarene i denne undersøkelsen med tidligere svar. De fleste tabellene i dette avsnittet vil kun vise tall for spørringene 2012, mens teksten under tabellen gir informasjon om hvordan årets tall er i forhold til tidligere års tall. I noen få tabeller vil vi sammenholde årets tall med samme spørsmål i 2009, for å se om svarmønstrene har endret seg.

Vi starter med spørsmålet om rektorene og skoleeierne bruker Elevundersøkelsen til å analysere og utvikle læringsmiljøet ved skolen sin/skolene sine.

Tabell 3.3 Bruk av Elevundersøkelsen for å utvikle læringsmiljøet etter skoletype og skoleeier

I hvilken grad benytter du som rektor Elevundersøkelsen til å analysere og utvikle læringsmiljøet på skolen din? / I hvilken grad benytter du som skoleeier Elevundersøkelsen til å analysere og utvikle læringsmiljøet ved dine skoler?

	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad	Sum	Antall (N=)	Snitt
Barneskole	1 %	6 %	52 %	41 %	100 %	339	3,34
1-10 skole	1 %	10 %	62 %	27 %	100 %	142	3,16
Ungdomsskole	0 %	5 %	48 %	47 %	100 %	120	3,42
Videregående	0 %	5 %	38 %	56 %	100 %	94	3,51
Alle skoler	1 %	6 %	52 %	41 %	100 %	695	3,34
Kommuner	1 %	3 %	53 %	43 %	100 %	115	3,37
Fylkeskommuner	0 %	0 %	16 %	84 %	100 %	19	3,84
Alle skoleeiere	1 %	3 %	48 %	49 %	100 %	134	3,44

Tabell 3.3 viser at skolene i stor grad bruker Elevundersøkelsen for å analysere og utvikle skolens læringsmiljø. Både kommuner og fylkeskommuner sier at de bruker Elevundersøkelsen for å analysere og utvikle læringsmiljøet og dette gjelder særlig for fylkeskommunene der 16 av 19 fylker (84 prosent) sier at de i stor grad bruker Elevundersøkelsen til utvikling av læringsmiljøet. Forskjellene mellom skoleeiere er signifikant. Blant skolene er det særlig ungdomsskoler og videregående skoler som sier at de bruker Elevundersøkelsen til å analysere og utvikle læringsmiljøet ved skolen, men her er det også viktig å huske på at Elevundersøkelsen er obligatorisk for skoler med 7.trinn, 10. trinn og vg1. Disse funnene stemmer godt overens med funnene forrige gang spørsmålet ble stilt, også da var det videregående skoler og ungdomsskoler samt fylkeskommuner som i størst grad brukte Elevundersøkelsen til å utvikle læringsmiljøet. Akkurat som forrige gang er det skoler med både barne-

og ungdomstrinn som i minst grad bruker Elevundersøkelsen til å utvikle læringsmiljøet ved skolen, og forskjellen mellom ulike typer skoler er signifikant.

Det er også noen forskjeller i bruk av undersøkelsen etter hvilken del av landet som skolen ligger i. Tabell 3.4 viser at særlig rektorer i Oslo og Akershus bruker Elevundersøkelsen til å analysere og utvikle læringsmiljøet ved skolen, der 60 prosent sier at de gjør det i stor grad. Forskjellene er signifikante. Dette er i samsvar med hva rektorene svarte i forrige runde av undersøkelsen, der det også kom frem at undersøkelsen brukes mest i Oslo og Akershus. Det er noe mindre bruk av Elevundersøkelsen på Sør- og Vestlandet og bruken er minst i Midt- og Nord-Norge. Imidlertid er det også der 87 prosent av skolene som sier at de i stor eller noen grad bruker Elevundersøkelsen til å analysere og utvikle læringsmiljøet.

Tabell 3.4 Bruk av Elevundersøkelsen for å utvikle læringsmiljøet etter landsdel

I hvilken grad benytter du som rektor Elevundersøkelsen til å analysere og utvikle læringsmiljøet på skolen din?						
	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad	Sum	Antall (N=) Snitt
Oslo og Akershus	0 %	1 %	39 %	60 %	100 %	102 3,59
Østlandet	0 %	5 %	51 %	44 %	100 %	190 3,39
Sør- og Vestlandet	1 %	6 %	61 %	32 %	100 %	246 3,24
Midt- og Nord-Norge	1 %	12 %	46 %	41 %	100 %	157 3,28
Alle skoler	1 %	6 %	52 %	41 %	100 %	695 3,34

Det er også forskjeller etter skolestørrelse: Større skoler bruker undersøkelsen mer enn små skoler, og fremfor alt sier de oftere at de i stor grad bruker Elevundersøkelsen til å utvikle læringsmiljøet (tabell 3.5). Forskjellene mellom skoler etter størrelse er signifikant. Det er kun et fåtall av de minste skolene som sier at de ikke bruker undersøkelsen i det hele tatt.

Tabell 3.5 Bruk av Elevundersøkelsen for å utvikle læringsmiljøet etter skolestørrelse

I hvilken grad benytter du som rektor Elevundersøkelsen til å analysere og utvikle læringsmiljøet på skolen din?						
	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad	Sum	Antall (N=) Snitt
De minste	2 %	12 %	56 %	30 %	100 %	195 3,13
De mellomstore	0 %	5 %	56 %	39 %	100 %	279 3,35
De største	0 %	3 %	43 %	54 %	100 %	221 3,51
Alle skoler	1 %	6 %	52 %	41 %	100 %	695 3,34

Mønsteret stemmer med det som ble funnet forrige gang spørsmålet ble brukt, det vil si at de store skolene bruker undersøkelsen i signifikant større grad enn mindre skoler. Tolkningene som ble fremført da er ennå gyldige, det vil si at små skoler har god oversikt over læringsmiljøet ved skolen og dermed har mindre nytte av Elevundersøkelsen, eller at store skoler har mer ressurser og derfor bedre anledning til å bruke undersøkelsen som et verktøy i utviklingen av læringsmiljøet (Vibe og Evensen 2009: 21). Samtidig viser kommentarer i kommentarfeltet til spørsmålene at svært små skoler, med få elever på hvert trinn ikke får ut informasjon fra Elevundersøkelsen (på grunn av at tall basert på få elever ikke vises, såkalt «prikking»), og dette kan selvsagt også påvirke i hvilken grad skolen har mulighet til å bruke undersøkelsen. Dette er et problem som rammer mange skoler. En gjennomgang av GSI viser at så mange som 16 prosent av de skolene som kan ha elever på sjuende trinn har færre enn fem elever på dette trinnet. Deres svar vil da aldri framkomme, fordi det settes en grense ved minimum fem respondenter i hver celle i en tabell for at resultatene skal være tilgjengelige. I praksis kreves det langt flere enn fem elevsvar for at resultatene skal være tilgjengelig på spørsmål med flere svarkategorier.

Siden dette spørsmålet er stilt før til de samme rektorene kan vi direkte sammenligne svarene til de som har vært med i begge undersøkelser (rektorer ved i alt 403 skoler). Tabell 3.6 indikerer at bruken av Elevundersøkelsen for å utvikle læringsmiljøet har økt noe over tid, særlig ved at de skolene som brukte undersøkelsen lite eller ikke i det hele tatt nå bruker undersøkelsen noe mer. Det er også noe variasjon blant de som sa at de brukte Elevundersøkelsen i stor grad, men dette er sannsynligvis kun utslag av tilfeldig variasjon, ved at folk ikke alltid svarer likt. Dessuten vil det i mange tilfelle ikke være samme person som svarer på vegne av skolen ved de to undersøkelsestilfellene. Vi har i en tidligere undersøkelse vist at en av ti skoler har en nyansatt skoleleder (Vibe og Evensen 2009:14). I løpet av tre år kan vi dermed regne med at omtrent 30 prosent av lederne er skiftet ut.

Tabell 3.6 Bruk av Elevundersøkelsen for å utvikle læringsmiljøet for de samme grunnskolene i 2009 og 2012.

2012: I hvilken grad benytter du som rektor Elevundersøkelsen til å analysere og utvikle læringsmiljøet på skolen din?							
2009	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad	Sum	Antall (N=)	Snitt
Ikke i det hele tatt	20 %	20 %	40 %	20 %	100 %	10	2,60
I liten grad	0 %	14 %	71 %	14 %	100 %	14	3,00
I noen grad	0 %	4 %	62 %	33 %	100 %	212	3,28
I stor grad	0 %	5 %	41 %	54 %	100 %	167	3,49
Alle skoler	1 %	5 %	53 %	41 %	100 %	403	3,34

I likhet med forrige gang spørsmålet ble stilt finner vi at større kommuner og fylkeskommuner i større grad enn mindre kommuner bruker Elevundersøkelsen for å utvikle læringsmiljøet (tabell 3.7), og forskjellene er signifikante. Med andre ord er det også denne gangen en entydig sammenheng mellom bruk av Elevundersøkelsen og både elevtall ved skolen og folketall i kommunen. Samtidig er det ikke spørsmål i undersøkelsen som sier noe om undersøkelsen brukes mest av skoler med godt læringsmiljø eller som er opptatt av læringsmiljøet, eller det omvendte, at skoler som bruker Elevundersøkelsen mye er de som har store utfordringer i forhold til læringsmiljøet.

Tabell 3.7 Bruk av Elevundersøkelsen for å utvikle læringsmiljøet blant skoleeiere etter kommunens folketall

I hvilken grad benytter du som skoleeier Elevundersøkelsen til å analysere og utvikle læringsmiljøet ved dine skoler?							
	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad	Sum	Antall (N=)	Snitt
Under 3000	3 %	8 %	64 %	26 %	100 %	39	3,13
3000 - 9999	0 %	2 %	57 %	40 %	100 %	42	3,38
10000 og mer	0 %	0 %	35 %	65 %	100 %	34	3,65
Fylkeskommune	0 %	0 %	16 %	84 %	100 %	19	3,84
Alle skoler	1 %	3 %	48 %	49 %	100 %	134	3,44

I tabell 3.8 undersøker vi om det er samsvar mellom rektors svar i forhold til skoleeiers svar i årets undersøkelse. Tabellen viser at det er en sammenheng mellom i hvilken grad skoleeier bruker undersøkelsen og i hvilken grad skolelederne gjør det. I kommuner der skoleeier i noen eller stor grad bruker undersøkelsen ser vi at skoleledere også gjør det. Samtidig er det også mulig at ivrige skoleledere på noen skoler kan inspirere skoleeier til å også bruke Elevundersøkelsen for å utvikle læringsmiljøet på alle kommunens skoler.

Tabell 3.8 Bruk av Elevundersøkelsen for å utvikle læringsmiljøet blant rektorer etter hvordan skoleeier bruker Elevundersøkelsen for å utvikle læringsmiljøet

I hvilken grad benytter du som rektor Elevundersøkelsen til å analysere og utvikle læringsmiljøet på skolen din?	Skoleleder				Sum	Antall (N=)	Snitt
	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad			
Skoleeier							
Ikke i det hele tatt	0 %	0 %	100 %	0 %	100 %	1	3,00
I liten grad	9 %	36 %	55 %	0 %	100 %	11	2,45
I noen grad	0 %	7 %	57 %	35 %	100 %	203	3,27
I stor grad	1 %	5 %	52 %	42 %	100 %	272	3,36
Alle skoler	1 %	7 %	54 %	38 %	100 %	487	3,30

3.3 Orientering til elever og foresatte

Det er stilt en rekke spørsmål om hvordan elevene orienteres om Elevundersøkelsen, og også om lærerne, FAU og elevrådet er involvert i oppfølgingen av resultatene fra undersøkelsen. Spørsmålene til elevene dreier seg om i hvilken grad de orienteres om undersøkelsens formål, om spørsmålene i undersøkelsen og om hvordan skolen skal følge opp resultatene av undersøkelsen i forkant av gjennomføringen av Elevundersøkelsen.

Tabell 3.9 viser at 88 prosent av skolene orienterer om undersøkelsens formål hvert år, og at det er svært få som ikke orienterer, kun et par prosent. Forskjellene mellom skoler er signifikante. Ved barneskoler og videregående skoler orienterer over 90 prosent av skolene elevene om Elevundersøkelsens formål hvert år. Disse resultatene er i samsvar med det som ble funnet i forrige undersøkelse.

Tabell 3.9 Orientering om Elevundersøkelsens formål etter skoletype

Orienteres elevene i forkant av Elevundersøkelsen om undersøkelsens formål?					Sum	Antall (N=)
	Ja, hvert år	Ja, enkelte år	Nei	Vet ikke		
Barneskole	92 %	4 %	2 %	2 %	100 %	328
1-10 skole	84 %	11 %	0 %	5 %	100 %	140
Ungdomsskole	82 %	13 %	3 %	3 %	100 %	120
Videregående	90 %	6 %	1 %	2 %	100 %	94
Alle skoler	88 %	7 %	2 %	3 %	100 %	682

Drøyt 6 av 10 skoler orienterer elevene om spørsmålene i Elevundersøkelsen i forkant av gjennomføring, og det er først og fremst barneskoler som gjør dette hvert år (tabell 3.10). Det var også funnet forrige gang dette spørsmålet ble stilt, at barneskolene tenderer til å orientere mer om spørsmålene i undersøkelsen enn andre skoleslag. Dette henger sannsynligvis sammen med at de minste barna ikke er særlig vant til å fylle ut spørreundersøkelser og at det å vite hva undersøkelsen handler om bidrar til å motivere dem til å fullføre spørreskjema. Omtrent en tredel av ungdomsskolene og de videregående skolene orienterer ikke elevene om spørsmålene i undersøkelsen på forhånd, sannsynligvis fordi de vet at elevene har fylt ut undersøkelsen før og derfor er kjent med hvilken type spørsmål som er inkludert. Forskjellene mellom skoleslag er signifikante.

Tabell 3.10 Orientering om spørsmålene i Elevundersøkelsens etter skoletype

Orienteres elevene i forkant av Elevundersøkelsen om spørsmålene i undersøkelsen?						
	Ja, hvert år	Ja, enkelte år	Nei	Vet ikke	Sum	Antall (N=)
Barneskole	69 %	9 %	18 %	4 %	100 %	330
1-10 skole	57 %	16 %	18 %	9 %	100 %	140
Ungdomsskole	55 %	12 %	30 %	3 %	100 %	119
Videregående	46 %	19 %	32 %	3 %	100 %	91
Alle skoler	61 %	12 %	22 %	5 %	100 %	680

Det er også variasjon mellom skoler i forhold til om elevene orienteres i forkant av undersøkelsen om hvordan resultatene fra undersøkelsen skal følges opp. Tabell 3.11 viser at de videregående skolene er de som oftest har en klar plan, ved at hele 73 prosent orienterer elevene om dette hvert år, mens det var en av ti skoler som ikke orienterer elevene. Ved alle de tre typene grunnskoler er det omtrent en av fem skoler som ikke orienterer elevene i forkant av undersøkelsen. Forskjellene mellom skoleslag er signifikante. Sammenlignet med forrige gang dette spørsmålet ble stilt ser det ut til at det har blitt noe større bevissthet ved de videregående skolene om å orientere elevene om hvordan resultatene av Elevundersøkelsen skal følges opp, men at mønsteret ellers er uendret. Det er tenkelig at mer orientering om hvordan resultatene skal følges opp kan bidra til å motivere elevene til å svare på undersøkelsen.

Tabell 3.11 Orientering om oppfølging av resultatene i Elevundersøkelsens etter skoletype

Orienteres elevene i forkant av Elevundersøkelsen om hvordan skolen skal følge opp resultatene fra undersøkelsen?						
	Ja, hvert år	Ja, enkelte år	Nei	Vet ikke	Sum	Antall (N=)
Barneskole	52 %	19 %	20 %	9 %	100 %	337
1-10 skole	45 %	29 %	18 %	8 %	100 %	137
Ungdomsskole	54 %	21 %	22 %	3 %	100 %	117
Videregående	73 %	13 %	11 %	3 %	100 %	92
Alle skoler	54 %	21 %	19 %	7 %	100 %	683

Spørsmålene om hvem som er involvert i følge opp resultatene fra Elevundersøkelsen er også spørsmål som er gjentatt fra forrige gang. I likhet med forrige gang er det ved barneskolene som størst andel av lærerne diskuterer resultatene fra Elevundersøkelsen med elevene (tabell 3.12). I gjennomsnitt er det over 80 prosent av lærerne som diskuterer resultatene fra Elevundersøkelsen med elevene, noe som også er i samsvar med svarene forrige gang spørsmålet ble stilt. Forskjellene mellom skoleslag er signifikante. Samtidig er det bare 60 prosent av lærerne som diskuterer Elevundersøkelsen med elevene vært år. Det kan være mange grunner til dette, en av dem kan være at det kun er for 7. trinn, 10. trinn og vg1 som undersøkelsen er obligatorisk, og at det påvirker hvor mye vekt den tillegges.

Tabell 3.12 Diskusjon blant lærerne om resultatene fra Elevundersøkelsen etter skoletype

Diskuterer lærerne resultatene fra Elevundersøkelsen med elevene?						
	Ja, hvert år	Ja, enkelte år	Nei	Vet ikke	Sum	Antall (N=)
Barneskole	65 %	22 %	6 %	7 %	100 %	330
1-10 skole	57 %	29 %	4 %	10 %	100 %	138
Ungdomsskole	56 %	25 %	8 %	10 %	100 %	119
Videregående	47 %	36 %	13 %	4 %	100 %	90
Alle skoler	60 %	26 %	7 %	8 %	100 %	677

Derimot er det bare i halvparten av skolene at elevrådet involveres i oppfølgingen av resultatene fra Elevundersøkelsen hvert år (tabell 3.13), og dette er også i samsvar med funnene forrige gang undersøkelsen ble stilt. Imidlertid viser tabellen at elevrådene på de videregående skolene er mer involvert i dette enn elever på lavere skoletrinn, og det er signifikante forskjeller mellom skoleslag.

Tabell 3.13 Involvering av elevrådet i oppfølgingen av resultatene fra Elevundersøkelsen etter skoletype

Er elevrådet involvert i oppfølgingen av resultatene fra Elevundersøkelsen?						
	Ja, hvert år	Ja, enkelte år	Nei	Vet ikke	Sum	Antall (N=)
Barneskole	49 %	28 %	18 %	5 %	100 %	331
1-10 skole	40 %	34 %	18 %	8 %	100 %	139
Ungdomsskole	51 %	32 %	14 %	3 %	100 %	117
Videregående	63 %	27 %	10 %	0 %	100 %	90
Alle skoler	49 %	30 %	16 %	5 %	100 %	677

Med unntak av ved de videregående skolene er FAU ofte involvert i oppfølgingen av resultatene fra Elevundersøkelsen (tabell 3.14). Dette gjenspeiler funnene fra forrige gang spørsmålet ble stilt, da det ble konstatert at «foreldrene involveres i liten grad ved de videregående skolene» (Vibe og Evensen 2009: 24). Fritekstkommentarene viser imidlertid at det ikke finnes FAU ved alle videregående skoler, og dermed er det kanskje naturlig at de er mindre involvert enn ved barne- og ungdomsskolene. Ved barne- og ungdomsskolene derimot er foreldrene i stor grad involvert i oppfølgingen av Elevundersøkelsen, og arbeidet med læringsmiljøet for elevene. Forskjellene mellom skoleslag er signifikante.

Tabell 3.14 Involvering av FAU i oppfølgingen av resultatene fra Elevundersøkelsen etter skoletype

Er FAU involvert i oppfølgingen av resultatene fra Elevundersøkelsen?						
	Ja, hvert år	Ja, enkelte år	Nei	Vet ikke	Sum	Antall (N=)
Barneskole	69 %	20 %	7 %	4 %	100 %	335
1-10 skole	51 %	29 %	14 %	6 %	100 %	140
Ungdomsskole	71 %	22 %	6 %	1 %	100 %	117
Videregående	7 %	7 %	77 %	9 %	100 %	82
Alle skoler	58 %	21 %	17 %	4 %	100 %	674

3.4 Tilfredshet med ulike sider ved Elevundersøkelsen

Nytt i denne omgangen med spørsmål om Elevundersøkelsen er at det også blir stilt spørsmål om hvor tilfreds skolelederne og skoleeierne er med selve undersøkelsen og med bestillings- og rapportportalen Utdanningsdirektoratet har utformet. Skolene er stort sett tilfreds med opplæringsfilmene til bestillings- og rapporteringsplanen, i gjennomsnitt er 85 prosent litt eller svært tilfreds, og flesteparten av disse er litt tilfreds (tabell 3.15). Det er signifikante forskjeller mellom ulike skoleslag, blant annet er skoleledere på ungdomsskoler mindre tilfreds med opplæringsfilmene enn skoleledere på de andre skolene. Det er ingen signifikante forskjeller mellom skoleeiere, 9 av 10 skoleeiere er tilfreds med opplæringsfilmene. Sammenlignet med de andre spørsmålene i spørringene er dette et spørsmål som hadde forholdsvis høy andel ubesvart, 13 prosent, noe som kan tolkes som at en god del av både skoleledere og skoleeiere ikke kjenner til eller har vært borte i opplæringsfilmene til bestillings- og rapporteringsportalen, og at de derfor har valgt ikke å besvare dette spørsmålet. Svarmønsteret med relativt mange «litt tilfreds» kan også indikere at den som besvarer spørsmålet ikke har vært borte i dette eller egentlig ikke har noen mening.

Tabell 3.15 Tilfredshet med opplæringsfilmene etter skoletype og skoleeier

Hvor tilfreds er du med opplæringsfilmene til bestillings- og rapportportalen?							
	Svært utilfreds	Litt utilfreds	Litt tilfreds	Svært tilfreds	Sum	Antall (N=)	Snitt
Barneskole	3 %	12 %	66 %	19 %	100 %	306	3,01
1-10 skole	5 %	9 %	70 %	16 %	100 %	129	2,98
Ungdomsskole	2 %	18 %	69 %	11 %	100 %	97	2,90
Videregående	3 %	9 %	75 %	13 %	100 %	75	2,99
Alle skoler	3 %	12 %	68 %	17 %	100 %	607	2,98
Kommuner	0 %	11 %	75 %	14 %	100 %	101	3,03
Fylkeskommuner	0 %	7 %	73 %	20 %	100 %	15	3,13
Alle skoleeiere	0 %	10 %	75 %	15 %	100 %	116	3,04

Skolene ble også spurt om de var tilfreds med bestillingsportalen til Elevundersøkelsen (tabell 3.16). Litt over halvparten sier at de er litt tilfreds og ytterligere en tredel er svært tilfreds. Generelt er det svært få som ikke er tilfreds med bestillingsportalen, og det er ingen signifikante forskjeller mellom skoleslagene.

Tabell 3.16 Tilfredshet med bestillingsportalen til Elevundersøkelsen etter skoletype

Hvor tilfreds er du med bestillingsportalen til Elevundersøkelsen?							
	Svært utilfreds	Litt utilfreds	Litt tilfreds	Svært tilfreds	Sum	Antall (N=)	Snitt
Barneskole	2 %	12 %	51 %	35 %	100 %	327	3,19
1-10 skole	2 %	9 %	62 %	27 %	100 %	137	3,14
Ungdomsskole	3 %	9 %	54 %	34 %	100 %	115	3,18
Videregående	6 %	7 %	51 %	36 %	100 %	86	3,17
Alle skoler	3 %	10 %	54 %	33 %	100 %	665	3,17

Majoriteten av både skoleledere og skoleeiere er fornøyd med de valgmulighetene de har i rapporteringsportalen til Elevundersøkelsen, og det er ikke signifikante forskjeller mellom noen av gruppene (tabell 3.17). Det er heller ikke forskjell etter størrelse på skolen, selv om små skoler ofte kommenterer at det får lite ut av Elevundersøkelsen fordi de ikke kan få ut data for små grupper.

Tabell 3.17 Tilfredshet med valgmulighetene i rapporteringsportalen etter skoletype og skoleeier

Er du tilfreds med de valgmulighetene du har i rapportportalen?							
	Svært utilfreds	Litt utilfreds	Litt tilfreds	Svært tilfreds	Sum	Antall (N=)	Snitt
Barneskole	5 %	9 %	56 %	30 %	100 %	325	3,11
1-10 skole	5 %	12 %	60 %	23 %	100 %	135	3,01
Ungdomsskole	3 %	7 %	54 %	37 %	100 %	114	3,25
Videregående	8 %	9 %	50 %	33 %	100 %	88	3,08
Alle skoler	5 %	9 %	56 %	30 %	100 %	662	3,11
Kommuner	3 %	8 %	67 %	22 %	100 %	113	3,09
Fylkeskommuner	5 %	16 %	58 %	21 %	100 %	19	2,95
Alle skoleeiere	3 %	9 %	66 %	22 %	100 %	132	3,07

Sammenlignet med de andre spørsmålene om tilfredshet med Elevundersøkelsen er det forholdsvis stor misnøye med spørsmålene som inngår i undersøkelsen (tabell 3.18). I gjennomsnitt er en av tre skoler ikke tilfreds med spørsmålene, 27 prosent er litt utilfreds og 5 prosent er svært utilfreds. Det er størst andel som ikke er tilfreds med spørsmålene blant de videregående skolene, men det er ikke

signifikante forskjeller mellom skoleslagene. Blant skoleeierne er det 68 prosent som er litt tilfreds med spørsmålene og 23 prosent som ikke er tilfreds. Dette bildet stemmer også godt overens med mange av kommentarene i kommentarfeltet om Elevundersøkelsen.

Tabell 3.18 Tilfredshet med spørsmålene i Elevundersøkelsen etter skoletype og skoleeier

Hvor tilfreds er du med spørsmålene i Elevundersøkelsen?							
	Svært utilfreds	Litt utilfreds	Litt tilfreds	Svært tilfreds	Sum	Antall (N=)	Snitt
Barneskole	5 %	27 %	57 %	11 %	100 %	328	2,74
1-10 skole	4 %	23 %	59 %	13 %	100 %	135	2,81
Ungdomsskole	6 %	28 %	59 %	7 %	100 %	112	2,67
Videregående	8 %	30 %	53 %	10 %	100 %	93	2,65
Alle skoler	5 %	27 %	57 %	10 %	100 %	668	2,73
Kommuner	3 %	18 %	70 %	10 %	100 %	114	2,87
Fylkeskommuner	5 %	26 %	53 %	16 %	100 %	19	2,79
Alle skoleeiere	3 %	19 %	68 %	11 %	100 %	133	2,86

Til spørsmålsrekken om Elevundersøkelsen var det også et åpent kommentarfelt og mange, både skoleledere og skoleeiere, har brukt anledningen til å gi tilbakemeldinger knyttet til Elevundersøkelsen. Det er svært mange, over 120 skoler som har brukt anledningen til å kommentere undersøkelsen. Et fellestrekk i mange av kommentarene er at Elevundersøkelsen er for lang og at den har for kompliserte spørsmål, som ikke er tilpasset målgruppen (elever).³ Dette bidrar til at elevene misforstår spørsmål eller at de ikke svarer ordentlig fordi de går lei av å svare på spørreskjemaet. Dette er også et tema som flere av skoleeierne tar opp. Kommentarer av typen «Elevundersøkelsen er alt for omfattende.» «Færre spørsmål ville gjort undersøkelsen bedre.» «Elevene gidder ikke svare seriøst når de kommer mot slutten» er særlig vanlige. En annen kommentar som illustrerer frustrasjonen er «Elevundersøkinga er ALT for lang og tung til at elevene orkar å gjennomføre den skikkelig. Etter 15 minutt så blir det fort til at dei "klikkar i veg" utan å reflektere».

Et annet tema som er felles for begge grupper og som også er relatert til utformingen av spørsmålene er at resultatene fra undersøkelsen er vanskelige å tolke. Med andre ord er det mange av både skoleledere og skoleeiere som tar til orde for å endre på Elevundersøkelsen, slik at den blir kortere, med mer presise spørsmål som skolene vet hvordan de skal tolke svarene fra. I tillegg er det mange som reagerer på at skalaen i spørsmålene er snudd i noen spørsmål, en uoppmerksom respondent ser ikke alltid dette og da kan resultatene bli rare. Et annet frustrasjonsmoment er at skoler med få elever ikke kan bruke Elevundersøkelsen fordi de ikke får ut informasjon da gruppene blir for små. Dette gjelder både i forhold til at skolene er små og dermed ikke har tilstrekkelig data i alle celler, men også at undersøkelsen som sådan ikke gir tilstrekkelig informasjon om det som skal undersøkes. Følgende kommentarer illustrerer den første formen for frustrasjon: «Skolen har for lite elevgrunnlag til å få resultater fra Elevundersøkelsen, og det føles fånytt å skulle gjennomføre undersøkelsen.» I følge kommentarene gjør dette at en del små skoler utvikler egne undersøkelser eller bruker andre undersøkelser for å undersøke skolens læringsmiljø.

Spørsmålene om mobbing får ekstra oppmerksomhet, det er flere kommentarer om at de spørsmålene ikke fungerer godt og at de trenger presisering for at elevene skal forstå dem. «Spørsmålene i Elevundersøkelsen er ikke gode nok til å gi sikre data på lavfrekvente forekomster (f.eks. mobbing), og for generelle til å gi meningsfulle svar, f.eks. på trivsel.» Talende kommentarer som går igjen i mange kommentarer er «Synes elevundersøkelsen er utydelig på hva som karakteriserer mobbing.» og «Spørsmålene vedr. mobbing bør endres/presiseres.»

³ For ungdomstrinnet består Elevundersøkelsen av i alt 180 enkeltspørsmål som elevene skal ta stilling til.

Dermed er den klare anbefalingen fra mange skoleledere og skoleeiere at Elevundersøkelsen bør revideres, gjøres kortere og at spørsmålene må bli klarere og mer forståelige, både for elever på lavere trinn men også for elever med fremmedspråklig bakgrunn som kanskje ikke alltid forstår kompliserte begreper som er brukt i undersøkelsen. Dersom elevene ikke forstår spørsmålene eller går lei underveis i undersøkelsen er det stor risiko for at Elevundersøkelsen genererer data som har liten verdi, fordi vi ikke kan være sikre på om de faktisk ikke viser et korrekt bilde av skolens læringsmiljø.

3.5 Ståstedsanalysen og elevundersøkelsen som strategiske instrumenter

I følge Utdanningsdirektoratets nettsider er «Ståstedsanalysen er et refleksjons- og prosessverktøy for å sette i gang utvikling og forbedring ved den enkelte skole. Analysen sammenstiller data fra Skoleporten, blant annet resultater fra Elevundersøkelsen og karakterstatistikk, med de ansattes vurdering av skolens praksis. Dette skal gi skolen et utgangspunkt for å velge ut og prioritere noen innsatsområder i sitt utviklingsarbeid.» Nytt i undersøkelsen i skolesektoren høsten 2012 er spørsmål om hvordan skolene bruker Ståstedsanalysen i oppfølgingen av resultatene fra Elevundersøkelsen.

Tabell 3.19 viser at i gjennomsnitt 43 prosent bruker Ståstedsanalysen i noen grad når de skal følge opp resultatene fra Elevundersøkelsen, og at 11 prosent gjør det i stor grad. Men det er også 17 prosent som ikke bruker Ståstedsanalysen i det hele tatt. Dermed er bildet av bruken av Ståstedsanalysen relativt sammensatt, drøyt halvparten av skolene bruker verktøyet og den andre halvparten gjør det ikke eller i liten grad.

Tabell 3.19 Bruk av Ståstedsanalysen etter skoletype

I hvilken grad brukes verktøyet Ståstedsanalysen i skolens vurdering og oppfølging av resultatene fra Elevundersøkelsen?							
	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad	Sum	Antall (N=)	Snitt
Barneskole	17 %	28 %	43 %	12 %	100 %	336	2,50
1-10 skole	15 %	29 %	48 %	8 %	100 %	138	2,49
Ungdomsskole	13 %	32 %	42 %	14 %	100 %	117	2,56
Videregående	30 %	29 %	33 %	9 %	100 %	91	2,21
Alle skoler	17 %	29 %	43 %	11 %	100 %	682	2,47

Det er også små forskjeller mellom landsdeler i bruk av Ståstedsanalysen, den er noe mindre i bruk i Oslo og Akershus enn i de andre landsdelene, men forskjellen er ikke signifikant (tabell 3.20).

Tabell 3.120 Bruk av Ståstedsanalysen etter landsdel

I hvilken grad brukes verktøyet Ståstedsanalysen i skolens vurdering og oppfølging av resultatene fra Elevundersøkelsen?							
	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad	Sum	Antall (N=)	Snitt
Oslo og Akershus	26 %	23 %	41 %	10 %	100 %	98	2,36
Østlandet	18 %	25 %	41 %	16 %	100 %	191	2,55
Sør- og Vestlandet	16 %	34 %	43 %	8 %	100 %	240	2,42
Midt- og Nord-Norge	14 %	30 %	46 %	10 %	100 %	153	2,51
Alle skoler	17 %	29 %	43 %	11 %	100 %	682	2,47

Det er også bare små forskjeller etter skolestørrelse i forhold til bruk av Ståstedsanalysen for å følge opp resultatene fra Elevundersøkelsen (tabell 3.21). Det er signifikant forskjell mellom små og store skoler i om de ikke bruker Ståstedsanalysen. Ved de små skolene er det kun 14 prosent som ikke bruker Ståstedsanalysen i det hele tatt, mens det gjelder for 21 prosent av de største skolene.

Tabell 3.21 Bruk av Ståstedsanalysen etter skolestørrelse

I hvilken grad brukes verktøyet Ståstedsanalysen i skolens vurdering og oppfølging av resultatene fra Elevundersøkelsen?							
	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad	Sum	Antall (N=)	Snitt
De minste	14 %	33 %	45 %	8 %	100 %	187	2,48
De mellomstore	17 %	28 %	43 %	13 %	100 %	277	2,51
De største	21 %	28 %	40 %	11 %	100 %	218	2,41
Alle skoler	17 %	29 %	43 %	11 %	100 %	682	2,47

Tabell 3.22 tar utgangspunkt i spørsmålet om resultatene fra Elevundersøkelsen brukes i kommunens planarbeid for neste budsjettperiode, og viser at de minste kommunene bruker dette i betydelig mindre grad enn de mellomstore og store kommunene. Det er det bare 21 prosent av de små kommunene som bruker undersøkelsen i stor grad i kommunens planarbeid.

Tabell 3.22 Bruk av resultatene i Elevundersøkelsen i kommunens planarbeid etter folketall

I hvilken grad brukes resultatene fra Elevundersøkelsen i tilstandsrapporten som grunnlag for vurderinger og kvalitetsutviklingstiltak for neste budsjettperiode?							
	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad	Sum	Antall (N=)	Snitt
Under 3000	5 %	18 %	56 %	21 %	100 %	39	2,92
3000 - 9999	2 %	5 %	55 %	38 %	100 %	42	3,29
10000 og mer	0 %	6 %	58 %	36 %	100 %	33	3,30
Fylkeskommune	0 %	16 %	53 %	32 %	100 %	19	3,16
Alle skoler	2 %	11 %	56 %	32 %	100 %	133	3,17

3.6 Oppsummering

Både skolene og skoleeierne er fornøyde med Utdanningsdirektoratets informasjonen om hvordan Elevundersøkelsen bør gjennomføres, mens det derimot er noe variasjon i tilfredsheten med informasjonen om hvordan undersøkelsen bør følges opp. Kommuner og fylkeskommuner er fortsatt i stor grad tilfreds med informasjonen fra Utdanningsdirektoratet, mens skolene generelt noe mindre tilfreds.

Elevundersøkelsen brukes i stor grad for å analysere og utvikle skolens læringsmiljø både ved skoler og av skoleeiere, særlig av fylkeskommunene, videregående skoler og ungdomsskoler. Det er også en forskjell etter landsdel, ved at særlig rektorer i Oslo og Akershus bruker undersøkelsen i stor grad, og store skoler bruker undersøkelsen mer enn små skoler. Disse spørsmålene er stilt en gang før (høsten 2009), og svarene samsvarer i stor grad med hverandre.

Spørsmålene om orientering om undersøkelsen til elever og foresatte er også stilt tidligere, og svarene er i samsvar med forrige gang. De fleste skolene orienterer om Elevundersøkelsens formål, mens barneskoler orienterer elevene i forkant om spørsmålene og de videregående skolene orienterer om hvordan skolen skal følge opp resultatene fra Elevundersøkelsen. Lærerne diskuterer ofte resultatene fra undersøkelsen med elevene, mens elevrådet i noe mindre grad er involvert i oppfølgingen. Derimot er FAU involvert i oppfølgingen ved alle skoleslag unntatt de videregående skolene.

I denne spørringen ble skoler og skoleeiere også spurt om hvor tilfreds de er med selve Elevundersøkelsen, og de aller fleste er fornøyde med bestillingsportalen, rapporteringsportalen og opplæringsfilmene om hvordan portalene skal brukes. Derimot er det mer misnøye med selve spørsmålene i undersøkelsen. I gjennomsnitt er en av tre skoler ikke tilfreds med spørsmålene, 27 prosent er litt utilfreds og 5 prosent er svært utilfreds. Et kommentarfelt gir informasjon om hva de er misfornøyde med: At undersøkelsen er for lang, har for kompliserte spørsmål som ikke er tilpasset

målgruppen, og at mange av spørsmålene er utformet slik at resultatene fra undersøkelsen er vanskelig å tolke. Med andre ord ønsker skoler og skoleeiere at Elevundersøkelsen blir kortere, med mer presise spørsmål som skolene vet hvordan de skal tolke svarene fra.

Et eget problem med Elevundersøkelsen er at den i praksis ikke har noen nytte for små skoler. Fordi resultatene fra små skoler ikke fremkommer i rapporteringsportalen, opplever disse skolene å bruke mye ressurser på en undersøkelse som ikke gir dem noe igjen. Slike skoler burde ha et alternativt opplegg av kvalitativ art for å kartlegge læringsmiljøet. Noen skoler rapporterer at de selv har utviklet alternative opplegg eller bruker andre undersøkelser fordi de ikke får noe ut av Elevundersøkelsen.

Ståstedsanalysen er et verktøy for å sammenstille data fra Skoleporten, blant annet resultater fra Elevundersøkelsen, og spørsmålene handler om hvordan skolene buker ståstedsanalysen i oppfølgingen av Elevundersøkelsen. Bildet av bruken er sammensatt ved at drøyt halvparten av skolene bruker verktøyet og den andre halvparten gjør det ikke eller i liten grad. Det er ingen forskjell av betydning etter skoleslag eller landsdel.

4 Læreplanene som styringsdokumenter

Utdanningsdirektoratet ønsker å vite mer om forståelsen av og arbeidet med lokale læreplaner i sektoren og hvordan læreplanverket fungerer som styringsdokumenter på ulike nivåer. Et grunnleggende premiss for implementering av læreplanene i Kunnskapsløftet er at de videreutvikles, omformes, operasjonaliseres og forankres lokalt. Gjennom spørsmålene i dette kapitlet ønsker vi å få fram mer kunnskap om prosessene rundt lokalt læreplanarbeid, ettersom en revidering av eksisterende «Veiledning i lokalt arbeid med læreplaner» skal skje i løpet av 2013.

Læreplaner som styringsdokumenter var også tema i spørringene høsten 2011 (Vibe 2012), men spørsmålene som stilles nå er ikke de samme som den gangen. Det ble da avdekket at de største utfordringene knyttet til arbeidet med læreplanene var arbeidet med elevvurdering og å utvikle lokale arbeidsplaner. Gjennom et åpent kommentarfelt etterlyste mange skoleledere dessuten nasjonale vurderingskriterier og definisjoner av grunnleggende ferdigheter. Det ble også stilt spørsmål ved om det er en riktig prioritering å legge så mye vekt på utvikling av lokale planer sett i lys av tidsknappheten mange føler. Bedre veiledningsmateriell og etterutdanningstilbud ble etterlyst av et flertall av skolelederne, mens bare et mindretall av skoleeierne tilbød slik veiledning i forhold til læreplanverket.

4.1 Ansvaret for lokalt læreplanarbeid er delegert

Skoleledere og skoleeiere er stilt likelydende spørsmål om hvordan det lokale læreplanarbeidet er organisert i kommunen. Det ble gitt fire svaralternativer som ikke er gjensidig utelukkende. De fleste krysset imidlertid bare av for ett av alternativene. Det klart vanligste er at ansvaret er delegert til den enkelte skole (tabell 4.1). Tre av fire skoleledere og skoleeiere valgte dette alternativet. Det er imidlertid en klar tendens til at grunnskolene velger dette alternativet i større grad enn de videregående skolene, der bare litt over halvparten har krysset av for delegering til skolene. Blant de videregående skolene er det på den annen side en tendens til at flere mener arbeidet er delegert helt ned til lærerne (30 prosent). Det er ellers enighet mellom skoleledere og skoleeiere nå det gjelder skoleeiers rolle. Omtrent hver femte peker på at skoleeier selv har utarbeidet lokale planer.

Skoleeierens svarmønster avviker tydelig fra det vi finner hos skolelederne for to av svaralternativene. Halvparten mener arbeidet er delegert til grupper på tvers av skoler, mens knapt 30 prosent av skolene mener dette er tilfelle. På den annen side er det praktisk talt ingen skoleeiere som mener at arbeidet er delegert til den enkelte lærer. 18 av 19 fylker mener at arbeidet er delegert til den enkelte skole, underforstått videregående skole.

Det er også gitt anledning til å oppgi andre alternativ for organisering av læreplanarbeidet i et åpent svarfelt. Dette er lite benyttet, men en del frittstående skoler gir her beskjed om at de følger egne læreplaner uavhengig av Kunnskapsløftet.

Tabell 4.1 Organisering av lokalt læreplanarbeid etter skoletype og skoleeier.

På hvilken måte er lokalt læreplanarbeid organisert i kommunen / i din skoles kommune?								
	Barne- skole	1_10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleeiere
Skoleeier har selv utarbeidet lokale læreplaner	23 %	23 %	12 %	15 %	20 %	18 %	16 %	18 %
Ansvar for lokalt læreplanarbeid er delegert til gruppe/ grupper på tvers av skoler	33 %	26 %	25 %	24 %	29 %	49 %	63 %	51 %
Ansvar for lokalt læreplanarbeid er delegert til den enkelte skole	75 %	73 %	87 %	57 %	75 %	75 %	95 %	77 %
Ansvar for lokalt læreplanarbeid er delegert til lærere	19 %	22 %	19 %	30 %	21 %	4 %	0 %	4 %
Annet, spesifiser	3 %	6 %	3 %	14 %	5 %	4 %	5 %	4 %
Antall (N=)	334	137	118	91	680	118	19	137

Vi har sett nærmere på to av svaralternativene, nemlig om skoleeier selv har utarbeidet lokale læreplaner og om ansvaret er delegert til lærere. Vi har brutt ned materialet etter folketall i kommunen skolen ligger i (tabell 4.2). Det er en omvendt sammenheng mellom de to formene for organisering av læreplanarbeidet og kommunestørrelse. Tabellen gjelder grunnskolene og vi har skilt mellom skoler i kommuner i fem kategorier etter innbyggertall. 31 prosent av skolene i de største kommunene oppgir at skoleeier selv utarbeider lokale læreplaner, mot bare seks prosent av skolene i de minste kommunene. På den andre siden svarer 29 prosent av skolene i de minste kommunene at ansvaret er delegert til lærere, mot bare 12 prosent av skolene i de største kommunene. Delegering til lærere er vanligst ved skoler i de minste kommunene, mens utarbeiding av læreplaner av skoleeier er vanligst i de største kommunene. Vi finner ikke tilsvarende sterke sammenhenger med innbyggertall for de øvrige svaralternativene i tabell 4.1.

Tabell 4.2 To delspørsmål om organisering av lokalt læreplanarbeid etter folketallet i kommunen grunnskolen ligger i.

Antall innbyggere i kommunen	Skoleeier har selv utarbeidet lokale læreplaner	Ansvar for lokale læreplaner er delegert til lærere	Antall (N=)
Under 3000	6 %	29 %	(n=82)
3000 - 9999	16 %	20 %	(n=166)
10000 - 29999	25 %	18 %	(n=167)
30000 - 99999	27 %	21 %	(n=99)
100000 og mer	31 %	12 %	(n=75)

4.2 Årlig arbeid med planene er det vanligste

Tabell 4.3 viser hvor ofte arbeidet med de lokale læreplanene foregår ved skolene. Forskjellen mellom skolenes og skoleeierne svar ligger her i at skoleeierne, naturlig nok, svarer at dette varierer mellom skolene, et svaralternativ som ikke er aktuelt for den enkelte skole. 38 prosent av kommunene og to av tre fylkeskommuner svarer dette. De skoleeierne som ikke har valgt dette svaralternativet har vanligvis krysset av for at arbeidet foregår årlig.

Tabell 4.3 Hyppighet av arbeid med lokale læreplaner etter skoletype og skoleeier

Hvor ofte foregår arbeidet med lokale læreplaner?								
	Barne- skole	1_10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleeiere
Det foregikk kun ved oppstarten av Kunnskapsløftet	27 %	17 %	14 %	18 %	22 %	13 %	5 %	12 %
Årlig	36 %	50 %	44 %	49 %	42 %	29 %	16 %	27 %
Halvårlig	19 %	21 %	24 %	14 %	20 %	6 %	5 %	6 %
Månedlig	8 %	1 %	11 %	7 %	7 %	4 %	5 %	4 %
Oftere enn månedlig	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	4 %	0 %	3 %
Temaet har ikke vært på dagsorden	1 %	3 %	0 %	2 %	2 %	4 %	0 %	3 %
Varierer mellom skolene						38 %	68 %	43 %
Vet ikke	2 %	2 %	2 %	4 %	2 %	3 %	0 %	2 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	334	136	118	90	678	112	19	131

42 prosent av skolene svarer at arbeidet med lokale læreplaner foregår årlig. Andelen varierer fra 36 prosent for barneskolene til halvparten av 1-10 skolene og de videregående skolene. 22 prosent av skolene svarer at arbeidet med læreplanene kun foregikk ved oppstarten av Kunnskapsløftet. Flest barneskoler oppgir dette og færrest ungdomsskoler. Mellom 33 og 42 prosent av skolene arbeider med læreplanene oftere enn hvert år, og da foregår det som oftest halvårlig.

4.3 Prøveresultater er viktigste informasjonskilde

Skoleledere og skoleeiere er stilt likelydende spørsmål om hvordan skoleeier skaffer seg informasjon om skolenes læreplanarbeid (tabell 4.4). Her er det mulig å krysse av for flere svaralternativer, og det har vært vanligst å velge to svaralternativer blant grunnskoler og kommuner, men bare ett blant videregående skoler og fylkeskommuner. 26 prosent av grunnskolene og 14 prosent av kommunene svarer at skoleeier ikke har informasjon om skolenes læreplanarbeid. For de videregående skolene er andelen 35 prosent, mens to fylkeskommuner svarer dette.

Blant grunnskolene og kommunene er det resultatene fra nasjonale prøver og kartleggingsprøver som nevnes av flest, og mellom to tredjedeler og tre fjerdedeler krysser av for dette. Det er for dette svaralternativet at forskjellen mellom grunnskolen og de videregående skolene er størst, og bare 40 prosent av de videregående skolene og ni fylkeskommuner har svart dette. Skolenes tilstandsrapporter er den nest viktigste informasjonskilden, og en tredjedel av skolene og skoleeierne har krysset av for dette. Også her er andelen noe lavere for de videregående skolene enn for grunnskolene, mens denne forskjellen ikke finnes på skoleeiernivå. Også medarbeidersamtaler og faste møter mellom skole og skoleeier ser ut til å være vanligere som informasjonskilde blant grunnskolene enn blant de videregående skolene, og her gjentar forskjellen seg mellom kommuner og

fylkeskommuner. Innrapportering av lokale læreplaner til skoleeier er omtrent like vanlig i alle skoleslag. Fire prosent av skolene og 11 prosent av skoleeierne har spesifisert andre informasjonskilder. Her nevnes blant annet skolebesøk, fagmøter og rektormøter.

Tabell 4.4 Skoleeiers informasjon om skolenes læreplanarbeid etter skoletype og skoleeier

Skaffer skoleeier seg informasjon om din skoles/skolenes læreplanarbeid?								
	Barne- skole	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleiere
Nei, skoleeier har ikke informasjon om skolenes læreplanarbeid	26 %	25 %	23 %	35 %	26 %	14 %	11 %	14 %
Ja, skoleeier følger med på resultater på nasjonale prøver og kartleggingsprøver	74 %	66 %	72 %	40 %	68 %	77 %	47 %	73 %
Ja, skoleledere rapporterer inn lokale læreplaner til skoleeier	14 %	14 %	8 %	12 %	13 %	15 %	16 %	15 %
Ja, læreplanarbeid inngår i oppfølgingssamtaler med skoleeier (årlige medarbeidersamtaler)	27 %	18 %	25 %	10 %	23 %	35 %	21 %	33 %
Ja, det avholdes faste møter med skoleiere hvor læreplanarbeid er tema	15 %	12 %	16 %	3 %	13 %	24 %	16 %	23 %
Ja, gjennom skolenes tilstandsrapporter	32 %	41 %	35 %	25 %	34 %	34 %	32 %	34 %
Annet, spesifiser	2 %	3 %	4 %	9 %	4 %	8 %	32 %	11 %
Antall (N=)	334	137	118	91	680	118	19	137

Også når det gjelder informasjon som skoleeier skaffer seg er det en tendens til forskjell i svarmønstrene for skoler i små og store kommuner, spesielt når det gjelder om lokalt læreplanarbeid inngår som tema i oppfølgingssamtaler eller personalsamtaler mellom skoleleder og skoleeier. Her stiger andelen jevnt fra 13 prosent til 39 prosent når folketallet i kommunen stiger (tabell 4.5). Sammenhengen er også tydelig når det gjelder om skoleeier følger med på resultater fra nasjonale prøver og kartleggingsprøver hvor andelen øker fra 62 prosent blant skolene i de minste kommunene til 83 prosent i de største kommunene.

Tabell 4.5 To spørsmål om skoleeiers informasjon etter folketallet i kommunen grunnskolen ligger i.

Antall innbyggere i kommunen	Inngår i oppfølgingssamtaler	Følger med på resultater	Antall (N=)
Under 3000	13 %	62 %	(n=82)
3000 - 9999	21 %	66 %	(n=166)
10000 - 29999	25 %	78 %	(n=167)
30000 - 99999	28 %	73 %	(n=99)
100000 og mer	39 %	83 %	(n=75)

4.4 Kompetansemålene er viktigste element i planene

Tabell 4.6 gjelder hvilke elementer som inngår i de lokale læreplanene. Listen er lang og andelene er høye for mange av alternativene. I gjennomsnitt har hver skole krysset av for fire av de ni alternativene. Svært få skoler svarer «vet ikke», mens dette gjelder 13 prosent av skoleeierne og to fylkeskommuner. Svarfordelingen for skoler og skoleeiere har store likhetstrekk.

Tabell 4.6 Elementer som inngår i de lokale læreplanene etter skoletype og skoleeier

Hvilke av følgende elementer inngår i de lokale læreplanene?	Barne- skole	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleeiere
Fag- og timefordeling	51 %	50 %	42 %	36 %	47 %	37 %	26 %	36 %
Generell del av læreplanen	37 %	43 %	31 %	29 %	36 %	33 %	32 %	33 %
Prinsipp for opplæringa	31 %	34 %	26 %	21 %	30 %	30 %	16 %	28 %
Grunnleggende ferdigheter	72 %	74 %	70 %	46 %	69 %	69 %	42 %	66 %
Kompetansemål	92 %	88 %	94 %	89 %	91 %	81 %	79 %	80 %
Innhold	64 %	64 %	70 %	41 %	62 %	53 %	63 %	55 %
Arbeidsmåter	65 %	72 %	76 %	57 %	68 %	57 %	58 %	57 %
Vurdering	69 %	79 %	86 %	71 %	74 %	69 %	84 %	72 %
Annet. Spesifiser	3 %	2 %	1 %	8 %	3 %	3 %	5 %	4 %
Vet ikke	1 %	4 %	2 %	5 %	3 %	13 %	11 %	12 %
Antall (N=)	334	137	118	91	680	118	19	137

91 prosent av skolene og 80 prosent skoleeierne har krysset av for «kompetansemål», mens tre av fire har tatt med «vurdering». Det er ungdomsskolene som har høyest andel på begge disse elementene. «Arbeidsmåter», «grunnleggende ferdigheter» og «innhold» er krysset av blant omtrent to av tre skoler, men andelene er betydelig lavere ved de videregående skolene enn ved grunnskolen. Snaut halvparten tar med «fag- og timefordeling», og også her er andelen lavest blant de videregående skolene. «Generell del av læreplanen» er krysset av blant 36 prosent av skolene, mens «Prinsipp for opplæringa» tas med av 30 prosent av skolene, og her ser viktigheten ut til å være lavere blant ungdomsskoler og videregående skoler. Vi har også når det gjelder hvilke elementer som inngår i læreplanarbeidet sett på om det er noen systematisk forskjell mellom skoler i små og store kommuner. Det vi finner er en relativt svak, men gjennomgående tendens til at skoler i store kommuner krysser av for flere alternativer enn skoler i små kommuner. En del av de skolene som har krysset av for «annet» har spesifisert dette, men det er ikke noe tema som peker seg spesielt ut. Skoleeierne peker derimot på at det her er variasjon fra skole til skole.

4.5 Kontakt med andre skoleledere er viktigste informasjonskilde

Tabell 4.7 gjelder veiledning, støtte og informasjon som skoleleder og skoleeier har fått i forbindelse med det lokale læreplanarbeidet. 29 prosent av skolene og 26 prosent av skoleeierne svarer at de ikke har fått slik veiledning, støtte eller informasjon. Her er variasjonen etter skoleslag liten. Dette første svaralternativet er sammenliknbar mellom skoler og skoleeiere. Siden skolene har kunnet krysse av for flere alternativer, mens skoleeierne er bedt om å krysse av for det alternativet som passer best, kan ikke de øvrige prosentandelene sammenliknes, utover at vi kan peke på hva som er mest og minst vanlig. «Kontakt med andre skoleledere er krysset av blant 43 prosent av skoleeierne, og mer i grunnskolen enn i videregående skole. Også blant skoleeierne er det «Kontakt med andre skoleeieres» som er vanligst, men her er spredningen på alternativene relativt stor slik at høyeste andel er bare 22 prosent. «Veiledning i lokalt læreplanarbeid» og «informasjon fra Utdanningsdirektoratet» nevnes av hver tredje skoleleder og 12-13 prosent av skoleeierne. «Deltatt i

kompetansetiltak» og «veiledning og støtte fra skoleeier» omfatter 28 prosent av skolene. «Kontakt med Fylkesmannen» er inkludert av 10 prosent av kommunene og en fylkeskommune. «Kontakt med nasjonale sentre» er i særklasse det som tas med av færrest, bare tre prosent av skolene og to prosent av skoleeierne. Bruk av de nasjonale sentrene var tema i spørningen våren 2012 (Vibe 2012b). Det framkom da at noen av sentrene har svært få brukere. Formålet med kontakten med sentrene ble kartlagt, men arbeid med lokale læreplaner var ikke med som fast kategori. Det var imidlertid en egen åpen kategori der man kunne beskrive nærmere andre formål for kontakten. Ingen nevnte den gangen arbeid med lokale læreplaner.

Tabell 4.7 Veiledning, støtte og informasjon til skoleleder og skoleeier etter skoletype og skoleeier

Har skoleleder/skoleeier fått veiledning, støtte og/eller informasjon om lokalt læreplanarbeid? Kryss av for det svaralternativet som passer best. Skoleleder: Flere alternativer kan krysses av. Skoleeier: Svaralternativet som passer best.

	Barne- skole	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Alle skoleeiere
Nei, ikke fått veiledning	30 %	24 %	33 %	27 %	29 %	25 %	32 %	26 %
Benyttet "Veiledning i lokalt læreplanarbeid"	34 %	36 %	40 %	27 %	35 %	13 %	11 %	12 %
Informasjon fra Utdanningsdirektoratet	36 %	35 %	37 %	21 %	34 %	13 %	16 %	13 %
Kontakt med nasjonale sentre	2 %	4 %	3 %	5 %	3 %	3 %	0 %	2 %
Deltatt i kompetansetiltak med lokalt læreplanarbeid som tema	26 %	36 %	28 %	24 %	28 %	11 %	16 %	12 %
Veiledning/støtte/informasjon fra skoleeier	34 %	20 %	24 %	27 %	28 %			
Kontakt med andre skoleledere	46 %	45 %	44 %	29 %	43 %			
Kontakt med andre skoleeiere						24 %	16 %	22 %
Veiledning/støtte/informasjon fra Fylkesmannen						10 %	5 %	9 %
Andre måter	2 %	8 %	2 %	11 %	4 %	2 %	5 %	2 %
Sum	211 %	208 %	211 %	173 %	205 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	334	137	118	91	680	110	19	129

4 prosent av skolene og et par skoleeiere har krysset av for «annet»-kategorien. For skolenes del er det stor spredning i disse svarene, men det som går igjen er på den ene siden ulike typer kurs og formalisert utdanning og for de private skolenes del kontakt med Steinerskoleforbundet og Montessoriforbundet.

Også når det gjelder veiledning, støtte og informasjon har vi sett nærmere på om det har noen betydning hvor stor kommunen som skolen ligger i er (tabell 4.8). Vi finner tydelige sammenhenger for to av alternativene. Andelen som ikke har fått noe veiledning, støtte eller informasjon er nesten dobbelt så høy for skoler i små kommuner sammenliknet med de største kommunene. På den annen side er det bare 20 prosent av skolene i de minste kommunene som har fått informasjon, støtte eller veiledning fra skoleeier, mens dette gjelder over halvparten av skolene i de største kommunene.

Tabell 4.8 To spørsmål om veiledning, støtte og informasjon til skoleleder etter folketallet i kommunen grunnskolen ligger i

Antall innbyggere i kommunen	Nei, ingen veiledning, støtte, informasjon	Veiledning, støtte, informasjon fra skoleeier	Antall (N=)
Under 3000	35 %	20 %	(n=82)
3000 - 9999	36 %	22 %	(n=166)
10000 - 29999	29 %	23 %	(n=167)
30000 - 99999	22 %	37 %	(n=99)
100000 og mer	19 %	53 %	(n=75)

4.6 Positiv vurdering av skoleeiers forutsetninger

Det siste spørsmålsbatteriet om lokalt læreplanarbeid er lagt opp på en annen måte enn de tidligere. For det første er perspektivet utvidet eksplisitt til å gjelde hvordan Kunnskapsløftet følges opp innenfor ulike deler av reformen, for det andre blir skoleledere og skoleeiere bedt om å vurdere i hvilken grad skoleeier har forutsetninger for å følge opp skolens arbeid med Kunnskapsløftet. Skolelederne skal altså vurdere skoleeiers kompetanse, samtidig som skoleeier skal vurdere egen kompetanse. Hensikten er her å se om det er overensstemmelse mellom vurderingene.

Tabell 4.9 viser vurderingene innenfor åtte ulike deler av Kunnskapsløftet. Hovedinntrykket kan oppsummeres av fire funn. For det første vurderer både skoleledere og skoleeiere skoleeierens forutsetninger for å følge opp reformen som relativt gode. For det andre vurderer skoleeierne sine forutsetninger som å være konsekvent bedre enn det skolelederne gjør. For det tredje er det stor grad av sammenfall i vurderinger mellom de to gruppene når det gjelder innenfor hvilke deler av Kunnskapsløftet skoleeier i størst og minst grad har forutsetninger for å følge opp skolens arbeid. Et fjerde funn er at skolelederne er i stand til å gjøre seg opp en mening om dette spørsmålet, noe som slett ikke er en selvfølge. «Vet ikke» er i liten grad benyttet som svarkategori.

Det er når det gjelder sluttvurdering at skolene mener skoleeier i størst grad har forutsetninger for å følge opp skolene, og dette er skoleeierne enig i. Skolelederne har også relativt stor tillit skoleeierne når det gjelder grunnleggende ferdigheter, kompetansemål i læreplanene og undervisvurdering. Undervisvurdering er det området der det er størst sprik i vurderingene mellom skoleledere og skoleeiere. Noe mindre er tilliten når det gjelder lokalt læreplanarbeid, læreplanforståelse og innhold i opplæringen. Minst tillit til skoleeierens forutsetninger har skolelederne når det gjelder arbeidsmåter, og det er skoleeierne langt på vei enig i.

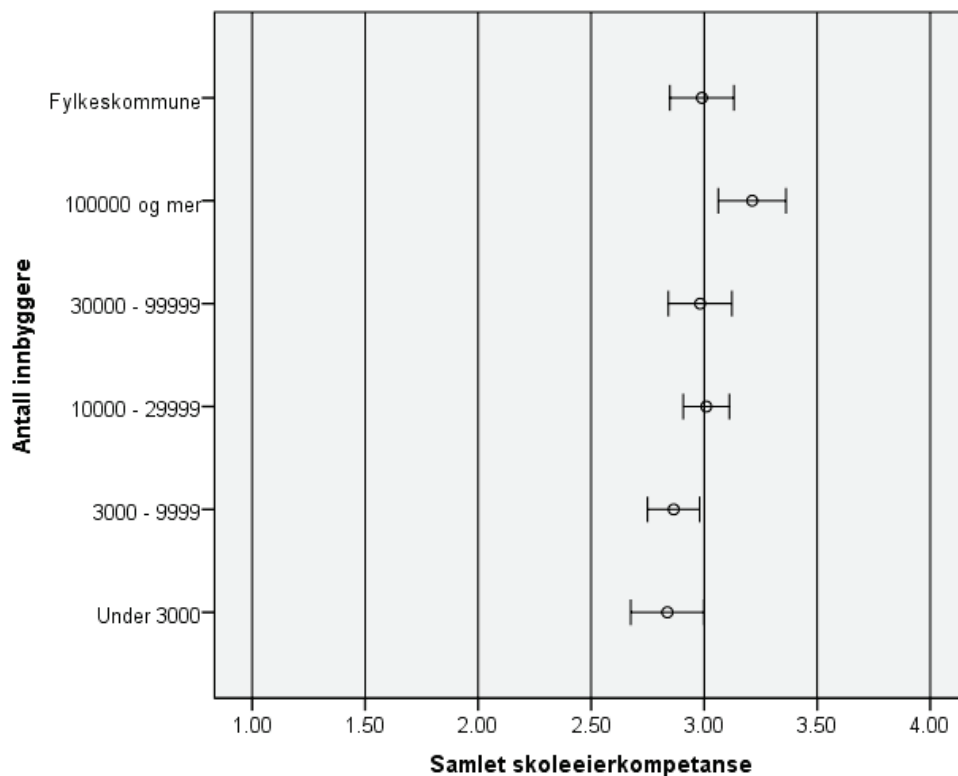
Tabell 4.9 Skoleleders og skoleeiers vurdering av skoleeiers forutsetninger for å følge opp skolens arbeid med Kunnskapsløftet.

I hvilken grad vurderer du at skoleeier har forutsetninger for å følge opp skolens/skolenes arbeid på følgende deler av Kunnskapsløftet?		Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad	Vet ikke	Sum	Antall (N=)
Lokalt læreplanarbeid etter Kunnskapsløftet?	Skoleleder	4 %	24 %	40 %	28 %	4 %	100 %	664
	Skoleeier	1 %	20 %	53 %	27 %		100 %	131
Læreplanforståelse etter Kunnskapsløftet?	Skoleleder	4 %	19 %	44 %	29 %	3 %	100 %	663
	Skoleeier	1 %	16 %	45 %	38 %		100 %	130
Grunnleggende ferdigheter i læreplanene?	Skoleleder	3 %	17 %	44 %	34 %	2 %	100 %	667
	Skoleeier	1 %	15 %	36 %	48 %		100 %	131
Kompetansemål i læreplanene?	Skoleleder	3 %	17 %	43 %	35 %	2 %	100 %	666
	Skoleeier	1 %	12 %	40 %	47 %		100 %	130
Innhold i opplæringen?	Skoleleder	3 %	22 %	44 %	29 %	2 %	100 %	664
	Skoleeier	1 %	20 %	45 %	35 %		100 %	127
Arbeidsmåter?	Skoleleder	6 %	26 %	42 %	24 %	2 %	100 %	662
	Skoleeier	2 %	22 %	45 %	31 %		100 %	130
Underveisvurdering?	Skoleleder	5 %	21 %	41 %	31 %	2 %	100 %	663
	Skoleeier	1 %	11 %	39 %	50 %		100 %	131
Sluttvurdering?	Skoleleder	4 %	16 %	36 %	40 %	4 %	100 %	653
	Skoleeier	1 %	8 %	39 %	53 %		100 %	129

4.7 Et samlet mål for skoleeiers forutsetninger

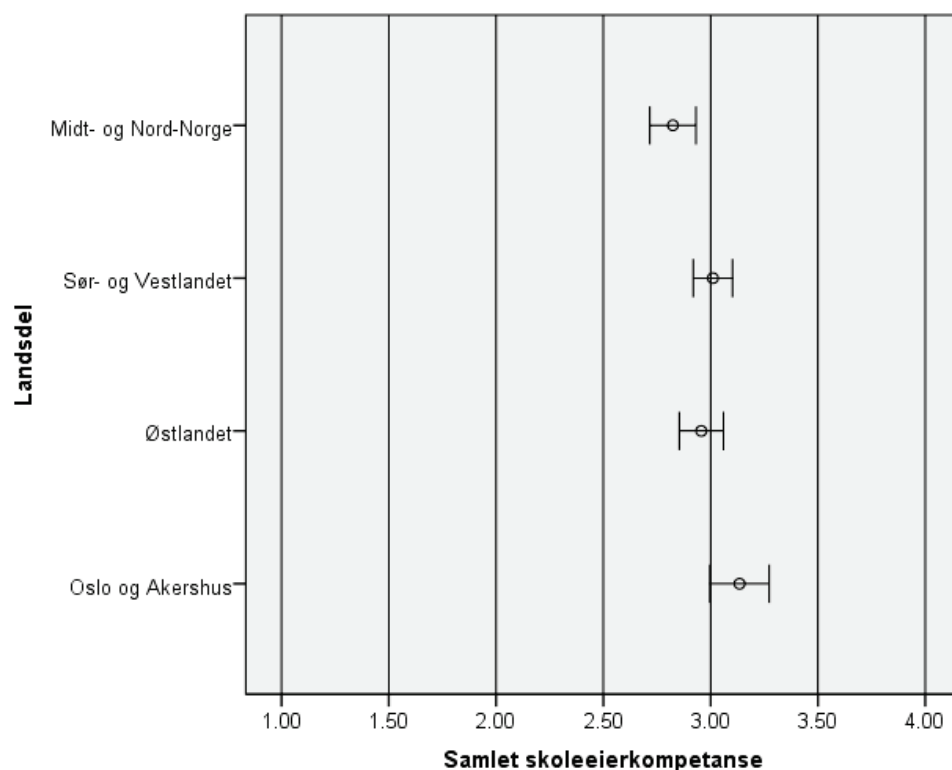
Det viser seg å være sterk samvariasjon mellom vurderingen av hvordan skoleeiers forutsetninger for å følge opp skolens arbeid er innenfor de ulike områdene i tabell 4.9. Vi finner positive korrelasjonskoeffisienter på mellom 0,414 (mellom lokalt læreplanarbeid og sluttvurdering) og 0,793 (mellom innhold i opplæringen og arbeidsmåter). Det tilsier at det kan være fornuftig å lage et samlet mål for skoleeiers forutsetninger der alle åtte områder teller like mye. I et slikt mål erstatter vi «vet ikke» med gjennomsnittsverdien på enkeltpørsmålet for ikke å miste unødig mange observasjoner. Andelen som svarer «vet ikke» varierer mellom 2 og 4 prosent. Vi får da en skala som går fra en til fire og med en gjennomsnittsverdi for alle skoler på 2,97. Figur 4.1 viser hva skolelederne svarer om skoleeiers forutsetninger, alt etter hvor mange innbyggere det er i kommunen skolen ligger i.

Figur 4.1 viser at det er en statistisk signifikant forskjell mellom skolene i de største og de minste kommunene når det gjelder skoleledernes vurdering av skoleeiers forutsetninger. Det skal imidlertid bemerkes at det er betydelig variasjon innenfor hver av de seks kategoriene. De 75 skolene i de mest folkerike kommunene er fordelt på til sammen fem kommuner. Den høyeste gjennomsnittsskåren for disse fem kommunene er på 3,40 mens den laveste er på 2,78.

Figur 4.1 Samlet vurdering av skoleeiers forutsetninger for å følge opp skolens arbeid med åtte ulike deler av Kunnskapsløftet etter folketall i kommunen skolen ligger i. Gjennomsnittsverdi med konfidensintervall på 5 prosent nivå. Skoleleders vurdering av skoleeier.

Figur 4.2 viser tilsvarende gjennomsnittsverdier etter landsdel. Oslo og Akershus skiller seg ut med en gjennomsnittsverdi som er over gjennomsnittet, mens den ligger klart under gjennomsnittet i Midt- og Nord-Norge. I noen grad har vi å gjøre med en samvariasjon mellom geografi og kommunestørrelse, men dette er likevel ikke hele forklaringen. Vi finner ingen forskjell etter skoleslag når det gjelder dette samlede målet.

Figur 4.2 Samlet vurdering av skoleeiers forutsetninger for å følge opp skolens arbeid med åtte ulike deler av Kunnskapsløftet etter landsdel. Gjennomsnittsverdi med konfidensintervall på 5 prosent nivå. Skoleleders vurdering av skoleeier.

Vi har laget en tilsvarende indeks for svarene fra skoleeierne om hva de selv mener om sine forutsetninger for å følge opp skolens arbeid. Gjennomsnittsverdien på denne indeksen, som går fra en til fire, er på 3,35, altså betydelig høyere enn tilsvarende verdi for skolelederne svar (2,97). Når vi gjennomfører de samme analysene for skoleeierne svar som for skolelederne, får vi de samme funnene som i figur 4.1 og 4.2 og kan påvise de samme sammenhengene med kommunestørrelse og landsdel, men fordi vi har så få skoleeiere i materialet, blir ikke disse forskjellene statistisk signifikante.

Når vi bruker de to indeksene samtidig og kobler svarene fra skolene til deres skoleeiere, finner vi en sammenheng mellom skoleeierne og skoleledernes vurdering. Vi får en korrelasjonskoeffisient på 0,19 Dette er en statistisk signifikant sammenheng, men den er ikke spesielt sterk. Når vi grupperer de to indeksene, kan vi sammenlikne skoleeierne og skoleledernes svar direkte der vi har opplysninger fra begge parter, slik det gjøres i tabell 4.10. Vi har skoleeiersvar fra 460 skoleledere. Tabellen viser at skoleeierne sett under ett har en betydelig mer positiv vurdering av sine forutsetninger for oppfølging av skolene enn det skolelederne har. Mens bare seks prosent av skoleeierne gir seg selv en verdi på under 2,5 på indeksen (nederste rad i tabellen), er den tilsvarende andelen for skolelederne 21 prosent (høyre kolonne). Bare 11 prosent av skolelederne gir skoleeierne verdien 4 på indeksen (høyre kolonne), mens andelen er 25 prosent blant skoleeierne (nederste rad). Verdien 4 betyr at alle åtte delspørsmål i tabell 4.9 er besvart med «i svært stor grad».

Tabell 4.10 Gruppert indeks for vurdering av skoleeiers forutsetninger for å følge opp skolens arbeid med Kunnskapsløftet. Skoleeierens egen vurdering mot skoleledernes vurdering av sine skoleeiere.

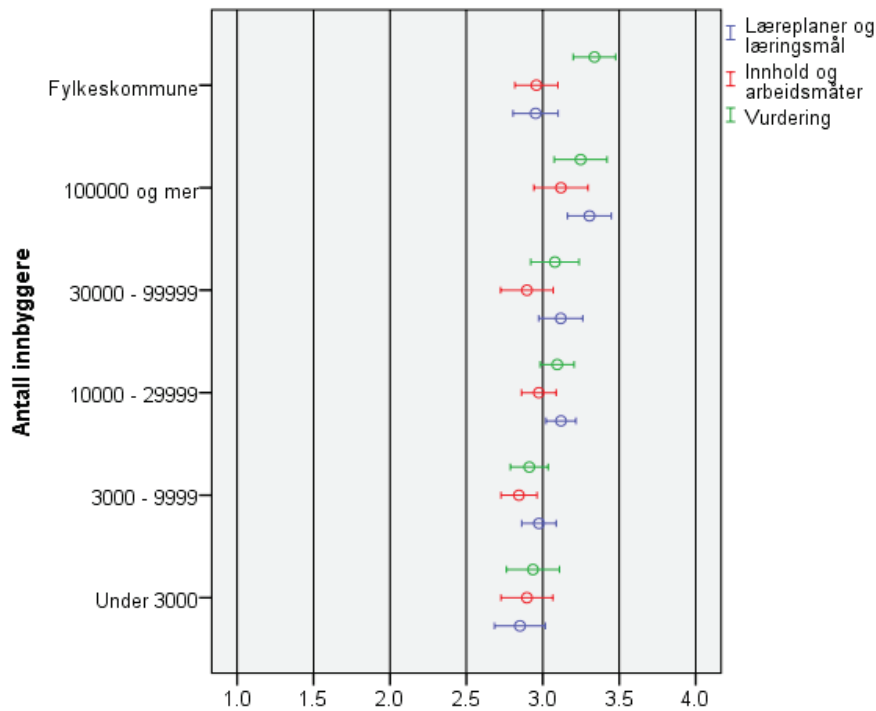
Skoleleders vurdering av skoleeiers forutsetninger	Skoleeiers vurdering av egne forutsetninger					
	Under 2,5	2,5 - 2,99	3 - 3,49	3,5 - 3,99	4	Alle
Under 2,5	48 %	28 %	18 %	22 %	12 %	21 %
2,5 - 2,99	11 %	24 %	21 %	21 %	17 %	20 %
3 - 3,49	22 %	30 %	35 %	32 %	26 %	30 %
3,5 - 3,99	11 %	8 %	15 %	18 %	26 %	17 %
4	7 %	10 %	11 %	7 %	18 %	11 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	27	83	121	115	114	460
Prosent skoleeier	6 %	18 %	26 %	25 %	25 %	100 %

Selv om det er et stort avvik mellom skoleledernes og skoleeierens samlede vurdering av skoleeierens forutsetninger, er det likevel samvariasjon mellom de to målene. Jo mer positiv skoleeiers vurdering er, jo større sannsynlighet er det for at også skolelederne har en positiv vurdering av skoleeiers forutsetninger. Mens 48 prosent av de skolelederne som har en skoleeier som plasserer seg under 2,5 på indeksen også plasserer skoleeier her, gjelder det bare 12 prosent av de som har en skoleeier som plasserer seg på verdien 4.

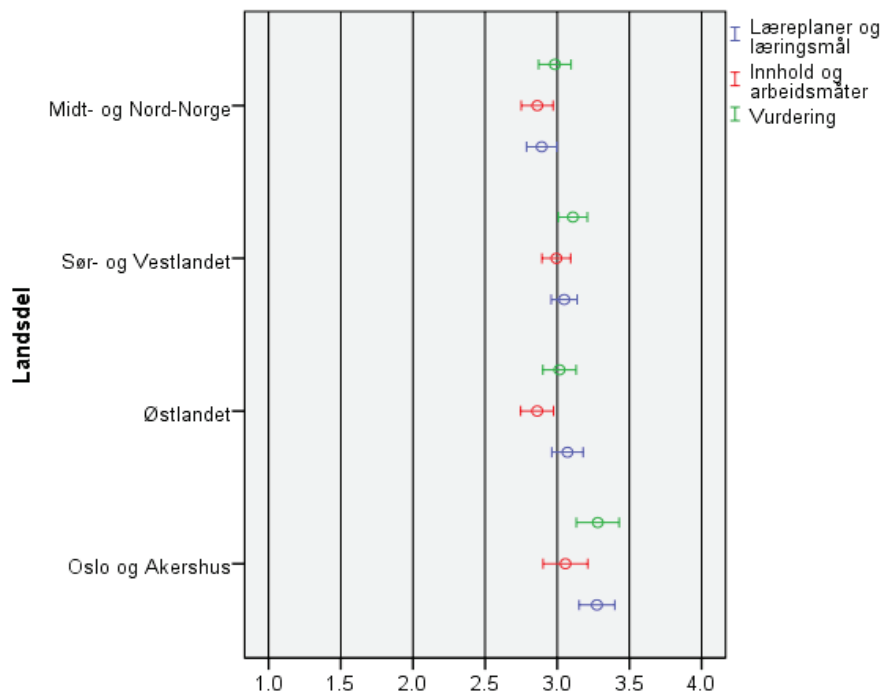
4.8 Tre delindekser som måler skoleeierens forutsetninger

En videreføring av analysen basert på et samlet mål for vurdering av skoleeiers forutsetninger for å følge opp skolens arbeid med Kunnskapsløftet er å gruppere de åtte målene i delindekser. Gjennom faktoranalyse finner vi at det er hensiktsmessig å skille mellom tre grupper. Den første gruppa kaller vi «læreplaner og læringsmål», som tilsvarer de fire første delene av Kunnskapsløftet slik det gjengis i tabell 4.9, den andre gruppa gjelder innhold og arbeidsmåter, mens den siste dekker de to formene for vurdering. Vi har laget tre enkle indekser som er summen av svarene på spørsmålene som inngår i de tre gruppene, dividert på antall spørsmål i hver gruppe, slik at vi beholder en skala fra en til fire på hver indeks. Figur 4.3 viser hvordan skoler i ulike kommunetyper skårer på de tre indeksene.

Figur 4.3 viser at sammenhengen mellom folketall og vurdering av skoleeiers forutsetninger er særlig tydelig for hovedområdet «læreplaner og læringsmål» (blå markører i figuren). Her øker gjennomsnittsverdien fra ca. 2,8 for skolene i de minste kommunene til ca. 3,3 for de største. Det er også en forskjell for «vurdering» (grønn markør), men den er mindre tydelig. For «innhold og arbeidsmåter» (rød markør) er det praktisk talt ikke forskjeller. Figur 4.3 viser dessuten at vurdering er det området som de videregående skolene regner som sin skoleeiers klart sterkeste side.

Figur 4.3 Vurdering av skoleeiers forutsetninger for å følge opp skolenes arbeid med åtte ulike deler av Kunnskapsløftet innenfor tre hovedområder etter folketall. Gjennomsnittsverdi med konfidensintervall på 5 prosent nivå. Skoleleders vurdering av skoleeier.

Figur 4.4 Vurdering av skoleeiers forutsetninger for å følge opp skolenes arbeid med åtte ulike deler av Kunnskapsløftet innenfor tre hovedområder etter landsdel. Gjennomsnittsverdi med konfidensintervall på 5 prosent nivå. Skoleleders vurdering av skoleeier.

Også når vi skiller mellom de fire landsdelene, er det for «læreplaner og læringsmål» at vi får de tydeligste forskjellene, med Oslo og Akershus, som har den høyeste verdien, og Midt- og Nord-Norge

med den laveste. Også når det gjelder vurdering, får vi et slikt resultat, men forskjellen er mindre. For innhold og arbeidsmåter er det ingen forskjeller av betydning mellom landsdelene. Forskjellen mellom landsdelene vil i noen grad henge sammen med forskjeller i kommunestørrelse.

4.9 Oppsummering

I dette kapitlet har vi vist at det lokale læreplanarbeidet vanligvis er delegert til den enkelte skole. Dette gjelder i noe mindre grad i den videregående skolen enn i grunnskolen. Det er ikke full overensstemmelse mellom hva skolelederne og skoleeierne mener om organiseringen av arbeidet. Mens halvparten av skoleeierne mener arbeidet er delegert til grupper på tvers av skoler, er betydelig færre av skolene av denne oppfatning. På den annen side mener hver femte skoleleder at arbeidet er delegert helt ned til lærerne, mens det knapt nok finnes skoleeiere som er av denne oppfatning. Delegering til lærere er særlig vanlig ved skoler i små kommuner, mens det i de største kommunene i betydelig større grad enn i de minste er skoleeiere som selv har utarbeidet lokale læreplaner.

Det vanligste er at arbeidet med de lokale læreplanene er en årlig foreteelse, noe som gjelder for 42 prosent av skolene, mens arbeidet foregår oftere enn dette ved en av tre skoler. 22 prosent av skolene oppgir på den annen side at dette arbeidet var en engangsforeteelse som foregikk kun ved oppstarten av Kunnskapsløftet.

Skoleeiere har tilgang til ulike informasjonskilder for å følge med i skolens læreplanarbeid og begge parter er spurt om hvilke informasjonskilder som benyttes. 68 prosent av skolelederne og 73 prosent av skoleeierne peker på resultater fra nasjonale prøver og kartleggingsprøver som klart viktigste informasjonskilde, mens tilstandsrapporter framheves av en av tre. Skoler i større kommuner framhever prøveresultater som særlig viktige og det samme gjelder oppfølgingssamtaler mellom skoleleder og skoleeier.

Det skiller mellom åtte ulike elementer som inngår i de lokale læreplanene. Selv om svarene kan tyde på at alt oppfattes som viktig av mange, er skoleledere og skoleeiere er enige om at kompetansemål, vurdering og grunnleggende ferdigheter peker seg ut som særlig viktig.

Skoleledere og skoleeiere er spurt om de får veiledning, støtte og informasjon i det lokale læreplanarbeidet. 29 prosent av skolelederne og 26 prosent av skoleeierne svarer benektende på dette. Skoler i små kommuner er overrepresentert blant disse, mens skoler i store kommuner i langt større grad får slik hjelp fra skoleeier enn skoler i små kommuner. Kontakt mellom skoleledere og mellom skoleeiere er en viktig kilde til informasjon, veiledning og støtte.

Skolelederne har en gjennomgående positiv vurdering av skoleeiers forutsetninger for å følge opp skolens arbeid med Kunnskapsløftet. Det viser seg imidlertid at skoleeierens vurdering av egne forutsetninger er enda mer positiv. Mens 50 prosent av skoleeierne mener at de i stor grad har forutsetninger for å følge opp skolens arbeid med undervisningsvurdering, er bare 31 prosent av skolelederne av samme oppfatning. Det er likevel en samvariasjon mellom skolelederens og skoleeierens oppfatning, slik at skoleledere i kommuner der skoleeier har en positiv vurdering av egne forutsetninger har en større sannsynlighet for å vurdere skoleeiers forutsetninger positivt, enn skoleledere i kommuner der skoleeier har en mindre positiv egenvurdering.

Et samlet mål for skoleeierens forutsetninger for å følge opp skolens arbeid med Kunnskapsløftet innenfor åtte delområder bekrefter denne ulikheten i vurderinger mellom skoleeiere og skoleledere. Målet viser dessuten at skoler i store kommuner har en mer positiv vurdering enn skoler i små kommuner, og at skolene i Oslo og Akershus skiller seg ut med særlig positive vurderinger av skoleeiers forutsetninger. Når vi lager tre delindekser av den samlede indeksen, viser det seg at det særlig er arbeidet med læreplaner og læringsmål, og dels med vurdering, som skiller skolene i de store kommunene og i Oslo og Akershus fra resten.

5 Tilbud til minoritetsspråklige

5.1 78 prosent har elever med behov for et innføringstilbud

Kunnskapsdepartementet har vedtatt endringer i opplæringsloven som gir skoleeiere mulighet til å organisere innføringstilbud for nyankomne minoritetsspråklige elever i egne grupper, klasser eller skoler. Lovendringen trådte i kraft 1. august 2012. Dette kapitlet gir en kartlegging av forekomst av slike elever og om de gis et tilbud.

Tabell 5.1 Forekomst av elever med behov for innføringstilbud og tilbud til disse elevene

	Ja	Nei	Vet ikke	Sum	Antall (N=)
Har kommunen/fylkeskommunen skoler med nyankomne minoritetsspråklige elever som kan ha behov for et innføringstilbud?	78 %	20 %	2 %	100 %	134
Har kommunen/fylkeskommunen et innføringstilbud for nyankomne minoritetsspråklige elever?	72 %	28 %		100 %	107
Har kommunen/fylkeskommunen planer om å opprette innføringstilbud som følge av lovendringen som gir skoleeiere mulighet til å organisere innføringstilbud for nyankomne minoritetsspråklige elever i egne grupper, klasser eller skoler?	40 %	60 %		100 %	30

I tabell 5.1 svarer 78 prosent av skoleeierne at de har skoler med nyankomne minoritetsspråklige elever som kan ha behov for et innføringstilbud, 20 prosent svarer nei, mens to prosent ikke vet om de har slike elever på sine skoler, det vil si tre skoleeiere. Av de skolene som har slike elever svarer 72 prosent at de har tilbud til slike elever. Av de skoleeierne som har slike elever, men ikke et tilbud, har 40 prosent planer om å opprette et innføringstilbud. Disse tre spørsmålene kan benyttes til å inndele skoleeierne i fem kategorier. Tabell 5.2 viser hvordan skoleeierne fordeler seg på de fem kategoriene etter folketall.

Til sammen 57 prosent av skoleeierne oppgir at de har elever som kan ha behov for et innføringstilbud og at de gir dem et slikt tilbud, ni prosent har slike elever og det planlegges et tilbud for dem. 11

prosent har slike elever, men planlegger ikke noe tilbud for dem. 20 prosent har ikke slike elever, mens to prosent ikke vet om de har slike elever.

17 av 19 fylkeskommuner oppgir at de har elever som kan ha behov for et innføringstilbud og 14 av dem gir slikt tilbud. De tre som ikke gir slikt tilbud nå har planer om dette. Blant de største kommunene har 85 prosent elever som får et tilbud, mot drøyt 40 prosent i de minste og mellomstore kommunene. De minste kommunene er de som i minst grad har elever i den aktuelle gruppa. For de minste og mellomstore kommunene ser vi at flertallet av de som har elever i den aktuelle gruppa, men ikke et tilbud til dem, heller ikke planlegger et slikt tilbud.

Tabell 5.2 Forekomst av elever med behov for innføringstilbud og tilbud til disse elevene etter kommunistørrelse

	Antall innbyggere				Alle
	Under 3000	3000 - 9999	10000 og mer	Fylkeskommune	
Har slike elever og har tilbud til dem	41 %	43 %	85 %	74 %	57 %
Har slike elever, planlegger tilbud til dem	8 %	10 %	6 %	16 %	9 %
Har slike elever, planlegger ikke tilbud til dem	15 %	17 %	6 %	0 %	11 %
Har ikke slike elever	36 %	24 %	3 %	11 %	20 %
Vet ikke, planlegger ikke tilbud	0 %	7 %	0 %	0 %	2 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	39	42	34	19	134

Tabell 5.3 viser at alle de ni skoleeierne i Oslo⁴ og Akershus har elever som kan ha behov for et innføringstilbud og gir dem et slikt tilbud. Dette gjelder knapt halvparten av skoleeierne i Midt- og Nord-Norge hvor 37 prosent ikke har slike elever i det hele tatt.

Tabell 5.3 Forekomst av elever med behov for innføringstilbud og tilbud til disse elevene etter landsdel

	Landsdel				Alle
	Oslo og Akershus	Øst-Norge	Vest-Norge	Sør- og Midt-Norge	
Har slike elever og har tilbud til dem	100 %	63 %	55 %	46 %	57 %
Har slike elever, planlegger tilbud til dem	0 %	9 %	16 %	2 %	9 %
Har slike elever, planlegger ikke tilbud til dem	0 %	14 %	12 %	10 %	11 %
Har ikke slike elever	0 %	11 %	16 %	37 %	20 %
Vet ikke, planlegger ikke tilbud	0 %	3 %	0 %	5 %	2 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	9	35	49	41	134

Tabell 5.4 gjelder de skoleeierne som gir et tilbud til minoritetsspråklige elever med et behov for innføringstilbud og viser at to av tre skoleeiere får rapporter om enkeltvedtak fra skolene. 30 prosent gjør minoritetsspråklige elevers skolerestultater til et tema i tilstandsrapportene, mens 32 prosent har utformer målsetninger for utvikling av minoritetsspråklige elevers læringsresultater.

⁴ Oslo teller to ganger som skoleeier ettersom det skal gis svar både i forhold til grunnskolen og videregående opplæring

Tabell 5.4 Rapportering og utforming av målsetninger knyttet til minoritetsspråklige

	Ja	Antall (N=)
Rapporteres enkeltvedtak om særskilt språkopplæring for minoritetsspråklige elever fra skolene til skoleeier?	66 %	77
Er minoritetsspråklige elevers skolerestater et tema i skoleeiers tilstandsrapporter?	30 %	77
Er det utformet målsetninger for utvikling av minoritetsspråklige elevers læringsresultater?	32 %	77

5.2 Oppsummering

Omtrent tre av fire skoleeiere har skoler med nyankomne minoritetsspråklige elever som kan ha behov for et innføringstilbud. Av disse igjen gir tre av fire et tilbud til disse elevene. Av de som ikke gir et tilbud er det under halvparten som planlegger et slikt tilbud. Det er særlig i de mer folkerike kommunene at denne elevgruppa finnes og gis et tilbud. Det er særlig i disse kommunene det planlegges tilbud hvis det ikke allerede finns.

To av tre skoleeiere som gir tilbud til den aktuelle elevgruppa får rapporter om enkeltvedtak fra skolene. 30 prosent gjør minoritetsspråklige elevers skolerestater til et tema i tilstandsrapportene, mens 32 prosent har utformet målsetninger for utvikling av minoritetsspråklige elevers læringsresultater.

6 Bedre læringsmiljø

«Bedre læringsmiljø» (2009 – 2014) er utdanningsdirektoratets femårige satsning på elevenes læringsmiljø. Satsningen inneholder blant annet nettbasert veiledning og materiell knyttet til både oppfølging av regelverk og praktisk arbeid med læringsmiljøet. Det er viktig at nettressursene oppleves som nyttige for skoleledere og skoleeiere i jobben de har med å sikre elevenes rett til et godt læringsmiljø. Svarene på spørsmålene i denne delen av undersøkelsen vil bli brukt til å videreutvikle nettressursene i «Bedre læringsmiljø». Skoler og skoleledere ble stilt tilsvarende spørsmål høsten 2011 (Vibe 2012a).

6.1 Tre av fire skoleledere kjenner satsningen

77 prosent av skolelederne og 88 prosent av skoleeierne svarer at de kjenner til satsningen «Bedre læringsmiljø» (tabell 6.1). Blant skolelederne er satsningen best kjent i grunnskolen.

Tabell 6.1 Kjennskap til satsningen «Bedre læringsmiljø»

Kjenner du til satsningen "Bedre læringsmiljø"?	Ja	Antall (N=)
Barneskole	80 %	339
1-10 skole	77 %	137
Ungdomsskole	77 %	119
Videregående	68 %	93
Alle skoler	77 %	688
Kommune	86 %	111
Fylkeskommune	95 %	19
Alle skoleeiere	88 %	130

Det samme spørsmålet ble stilt også for et år siden. Det er siden da tilsynelatende en liten nedgang i kjennskapet til satsningen, men den er ikke statistisk signifikant. Det er ingen forskjell i kjennskap etter skolestørrelse, kommunestørrelse, landsdel eller driftsansvar, og det var det heller ikke for et år siden. De som har svart at de kjenner til satsningen, er også bedt om å svare på hvor de har fått informasjon fra (tabell 6.2). Den klart viktigste informasjonskilden er Utdanningsdirektoratets nettsted, som over 80 prosent av alle grupper nevner. Deretter følger e-post fra Utdanningsdirektoratet, med litt over halvparten. Her skiller imidlertid de videregående skolene seg ut med en betydelig lavere andel, 29 prosent. Nesten halvparten av skolene har fått informasjon fra skoleeier, mens hver fjerde skole og halvparten av skoleeierne har fått informasjon fra Fylkesmannen om satsningen.

Tabell 6.2 Hvor er informasjon om «Bedre skolemiljø» hentet fra?

Hvor har du fått informasjon om satsingen?	Barne- skoler	1-10 skoler	Ungdoms- skoler	Videre- gående	Alle skoler	Kom- muner	Fylker	Skole- eiere
På nettstedet www.udir.no	84 %	85 %	84 %	81 %	84 %	85 %	89 %	86 %
Via e-post fra Utdanningsdirektoratet	53 %	63 %	50 %	29 %	52 %	57 %	44 %	55 %
Gjennom informasjon fra skoleeier	50 %	39 %	40 %	40 %	45 %			
Gjennom informasjon fra Fylkesmannen	25 %	34 %	25 %	14 %	26 %	56 %	28 %	52 %
På konferanse hvor det ble informert om "Bedre læringsmiljø"	19 %	29 %	20 %	11 %	20 %	41 %	44 %	41 %
I dagspressen	8 %	11 %	2 %	13 %	8 %	14 %	11 %	13 %
Gjennom sosiale medier	5 %	4 %	2 %	0 %	4 %	2 %	0 %	2 %
Mottatt løpeseddel med informasjon om "Bedre læringsmiljø"	3 %	2 %	0 %	3 %	2 %	2 %	0 %	2 %
Annet? Hva?	4 %	1 %	3 %	2 %	3 %	9 %	11 %	10 %
Antall (N=)	270	105	92	63	530	96	18	114

20 prosent av skolene og drøyt 40 prosent av skoleeierne har vært på konferanser hvor det ble informert om satsningen. Dagspressen har vært informasjonskilde for 13 prosent, mens sosiale medier og løpeseddelen om satsningen er nevnt av bare et par prosent. Blant andre kilder nevnes informasjon gjennom prosjekter skolene deltar i, naboskoler og kolleger. Andelene som oppgir de forskjellige informasjonskildene ligner svært mye på det vi fant for et år siden, men e-post har blitt litt mindre viktig, mens direktoratets nettside nevnes av litt flere (Vibe 2011:25).

6.2 Flere bruker materialet fra satsningen

De som kjenner til satsningen «Bedre læringsmiljø» er spurt om de har brukt noe av materialet som finns. Andelen som svarer bekræftende på dette har økt med noen prosentpoeng både blant skoler og skoleeiere i forhold til situasjonen for et år siden. To av tre blant skolelederne som kjenner satsningen har brukt materiell fra den og tre av fire skoleeiere.

Tabell 6.3 Andel av de som kjenner satsningen «Bedre læringsmiljø» som har brukt materiell.

Har din skole/kommune/fylkeskommune benyttet noe av dette materialet og/eller veiledningen?	Ja	Antall (N=)
Barneskole	67 %	270
1-10 skole	70 %	105
Ungdomsskole	65 %	92
Videregående	56 %	63
Alle skoler	66 %	530
Kommune	77 %	96
Fylkeskommune	72 %	18
Alle skoleeiere	76 %	114

For et år siden kunne vi regne oss fram til at omtrent halvparten av samtlige skoler, inkludert de som ikke kjenner til satsningen, hadde brukt materiell eller veiledning fra den. Nå er det 53 prosent av grunnskolene, 38 prosent av de videregående skolene og to av tre skoleeiere har gjort dette. De som

har brukt materiell er også bedt om å angi hvilke typer materiell det gjelder, og da kommer det enda tydeligere fram at bruken av deler av materialet har økt over tid. En ny kategori materiell har kommet til siden sist, nemlig nettressursene om klasseledelse. Rundt 80 prosent nevner dette, riktignok med en noe lavere andel av de videregående skolene (66 prosent). Det nye tilbudet er dermed det som flest benytter, fulgt av nettsiden for «Manifest mot mobbing», som 80 prosent av skoleeierne og to av tre skoler har brukt, igjen med en lavere andel av de videregående skolene. For et år siden svarte 37 prosent av grunnskolene og 18 prosent av de videregående skolene at de hadde brukt denne ressursen, så her er det snakk om en ganske formidabel økning.

Tabell 6.4 Informasjon og materiell mot mobbing som er benyttet.

Hva slags informasjon og materiell mot mobbing er benyttet?	Barne- skoler	1-10 skoler	Ungdoms -skoler	Videre- gående Skoler	Kom- muner	Fylker	Skole- eiere
Nettressursene om klasseledelse http://www.udir.no/Laringsmiljo/Klasseledelse/	81 %	74 %	82 %	66 %	78 %	81 %	85 %
Nettsiden for Manifest mot mobbing www.udir.no/mmm	70 %	70 %	52 %	43 %	64 %	82 %	69 %
Veileder for skolemiljøutvalg	68 %	58 %	62 %	60 %	64 %	61 %	69 %
Materiell for helhetlig arbeid med læringsmiljøet	69 %	60 %	50 %	49 %	62 %	69 %	85 %
Veiledning i regelverk om skolemiljø	57 %	63 %	53 %	51 %	57 %	70 %	69 %
Råd og ressurser til hjem-skole samarbeid	55 %	53 %	35 %	17 %	47 %	49 %	15 %
Veileder for ansatte og ledere i grunnskolen	46 %	52 %	52 %	9 %	45 %	47 %	31 %
www.dubestemmer.no . Undervisningspakke om digital mobbing, personvern og sikker nettbruk	37 %	49 %	62 %	31 %	43 %	38 %	46 %
Veiledere for beredskap og krisehåndtering i skolen	38 %	42 %	38 %	54 %	41 %	53 %	54 %
Idè- og ressursbank for fysisk aktivitet	39 %	40 %	7 %	3 %	30 %	24 %	23 %
Ressurshftet om undervisning i seksualitet. Kapittel om seksuell trakassering, kjønnsrelatert mobbing og homofobisk erting	6 %	16 %	8 %	9 %	9 %	15 %	23 %
Rådgivningstjenesten for skoleanlegg	2 %	5 %	3 %	3 %	3 %	18 %	23 %
Læringsressurs om folkemord, rasisme og diskriminering	2 %	4 %	7 %	0 %	3 %	4 %	31 %
Antall (N=)	180	73	60	35	348	74	13

For veilederen for skolemiljøutvalg er det snakk om mer enn en dobling i andelen brukere, mens det er nær en dobling i brukerne av veiledning i regelverk om skolemiljø og råd og ressurser til hjem-skole samarbeid. Undervisningspakken om digital mobbing, veileder for beredskap og krisehåndtering og idé- og ressursbank for fysisk aktivitet er også brukt av flere, selv om økningen her er noe mer moderat. Veileder for ansatte og ledere i grunnskolen har bare en svak økning i andel brukere, mens de tre siste tiltakene i tabell 6.4 har omtrent samme lave andel brukere som for et år siden.

6.3 Flere skoler har gjennomført arrangement

Skoler og skoleeiere er spurt om de har gjennomført arrangementer på skolene i forbindelse med «Manifest mot mobbing» sin kampanje «Voksne skaper vennskap» i uke 36. 38 prosent av skolene og 43 prosent av skoleeierne svarer bekreftende på dette. I fjor var andelen for skolene 23 prosent, slik at

vi her ser en betydelig vekst som kan harmonere godt med den økte bruken av materiell fra satsningen. Andelen som har gjennomført arrangement har økt for alle typer grunnskoler, mens økningen er mer moderat for de videregående skolene hvor det fortsatt bare en av sju skoler som har gjennomført arrangement.

Tabell 6.5 Andel som har gjennomført lokale arrangement

Har det blitt gjennomført lokale arrangement i forbindelse med "Manifest mot mobbing" sin kampanje "Voksne skaper vennskap" i uke 36 nå i høst?				Sum	Antall (N=)
	Ja	Nei	Vet ikke		
Barneskole	46 %	54 %		100 %	334
1-10 skole	34 %	66 %		100 %	137
Ungdomsskole	39 %	61 %		100 %	119
Videregående	14 %	86 %		100 %	92
Alle skoler	38 %	62 %		100 %	682
Kommune	48 %	36 %	16 %	100 %	96
Fylkeskommune	17 %	33 %	50 %	100 %	18
Alle skoleeiere	43 %	36 %	21 %	100 %	114

Skoleeierne, og spesielt fylkeskommunene, har vansker med å besvare dette spørsmålet. Det er naturlig, ettersom skolene selv kan ta initiativ til slike arrangement og ikke nødvendigvis informerer skoleeier om det. Det er ingen forskjell etter skolestørrelse eller kommunestørrelse når det gjelder andelen som gjennomfører arrangement, men vi finner en geografisk forskjell (tabell 6.6).

Tabell 6.6 Andel som har gjennomført arrangement i forbindelse med kampanjen i uke 36 etter landsdel og skoleslag.

	Barne- skole	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Alle skoleslag
Oslo og Akershus	56 %	58 %	48 %	28 %	49 %
Østlandet	41 %	25 %	40 %	5 %	35 %
Sør- og Vestlandet	41 %	28 %	40 %	11 %	34 %
Midt- og Nord-Norge	56 %	38 %	24 %	17 %	41 %
Hele landet	46 %	34 %	39 %	14 %	38 %

Når vi ser alle skoler under ett, er det en signifikant forskjell slik at flere av skolene i Oslo og Akershus⁵ har gjennomført arrangement enn de på Østlandet og på Sør- og Vestlandet. Forskjellen i forhold til Midt- og Nord-Norge er derimot ikke statistisk signifikant. Når vi skiller mellom fire ulike skoleslag beholdes dette mønsteret. Ved siden av dette finner vi en signifikant forskjell til, nemlig at bare 18 prosent av de frittstående skolene har gjennomført arrangement, mot 40 prosent av de offentlige.

Skolelederne og skoleeierne er bedt om å komme med idéer eller ønsker om hva som kan være nyttige nettressurser i arbeidet med å sikre elevenes rett til et godt læringsmiljø. 75 skoler og 12 skoleeiere har bidratt med forslag eller kommentarer. Flere benytter anledningen til å rose Utdanningsdirektoratet for tiltaket: «Kjempebra side på udir.no, som jeg har brukt mye. Fint å kunne hente gode eksempler på nettet». Samtidig er det tre ønsker som går igjen. For det første er det

⁵ Det viser seg at hele forskjellen mellom Oslo og Akershus og de øvrige landsdelene skyldes at særlig mange skoler i Oslo har gjennomført arrangement. Akershus avviker ikke fra landsgjennomsnittet. Vi velger likevel å presentere de to fylkene under ett, fordi tallgrunnlaget ellers blir lite.

mange som synes tiltak og ideer bør samles bedre og på en mer oversiktlig måte: «Det er mykje god informasjon, men ein burde få samla dette på ei felles side. Informasjonssida til udir blir for usystematisk, dersom ein raskt vil finne fram til aktuelle tema. Kanskje kunne det vere ei løysing å samle i større hovudtema?» Gode eksempler er en annen gjenganger blant kommentarene, og mange ønsker filmer: «Gode filmer som kan brukes som utgangspunkt for samtaler. Opplegg fra skoler som får dette til på en god måte». Det tredje temaet som går igjen gjelder klasseledelse: «Klasseledelse og relasjonskompetanse hos skoleledere og lærere er basis for et godt læringsmiljø».

6.4 Oppsummering

77 prosent av skolelederne og 88 prosent av skoleeierne svarer at de kjenner til satsningen «Bedre læringsmiljø» Det er tilsynelatende en liten nedgang i kjennskapen til satsningen siden høsten 2011, men den er ikke statistisk signifikant. Den klart viktigste informasjonskilden er Utdanningsdirektoratets nettsted, som over 80 prosent av alle grupper nevner. Deretter følger e-post fra Utdanningsdirektoratet, med litt over halvparten. Andelene som oppgir de forskjellige informasjonskildene ligner svært mye på det vi fant for et år siden, men e-post har blitt litt mindre viktig, mens direktoratets nettside nevnes av litt flere.

Andelen som har brukt materiell fra satsningen har økt med noen prosentpoeng både blant skoler og skoleeiere. De som har brukt materiell er også bedt om å angi hvilke typer materiell det gjelder, og da kommer det enda tydeligere fram at bruken av deler av materialet har økt over tid. Nettressursene om klasseledelse er brukt av rundt 80 prosent av de skolene og skoleeierne som har brukt materiell, og det har vært en betydelig økning i bruk også av andre nettressurser.

38 prosent av skolene og 43 prosent av skoleeierne har gjennomført arrangement i tilknytning til «Manifest mot mobbing» sin kampanje «Voksne skaper vennskap» i uke 36. I fjor var andelen for skolene 23 prosent, slik at vi her ser en betydelig vekst som kan harmonere godt med den økte bruken av materiell fra satsningen. Det er en signifikant forskjell etter landsdel der Oslo og Akershus utmerker seg med flere skoler som har gjennomført arrangement enn ellers i landet.

Flere av skolelederne og skoleeierne har bidratt med forslag eller kommentarer til hva som kan være nyttige nettressurser i arbeidet med å sikre elevenes rett til et godt læringsmiljø. Det er tre ønsker som går igjen: 1) Tiltak og ideer bør samles bedre og på en mer oversiktlig måte. 2) Flere gode eksempler, for eksempel filmer som kan brukes som utgangspunkt for samtale. 3) Mer informasjon om klasseledelse.

7 Oppfølging av rettigheter, lover og regelverk for det psykososiale miljøet

Spørsmålene i dette kapitlet er knyttet til tilsyn med skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø. Dette har vært tema også i tidligere spørreundersøkelser NIFU har gjennomført for Utdanningsdirektoratet, siste gang våren 2010.

7.1 Økning i andelen skoler som har mottatt få henvendelser

Tabell 7.1 viser at 60 prosent av skolene mottar færre enn fem henvendelser fra elever eller foreldre om det psykososiale miljøet i løpet av et år, mens 29 prosent mottar mellom fem og ti henvendelser. Andelen som mottar færre enn fem henvendelser har dermed økt med sju prosentpoeng siden våren 2010 (Vibe og Sandberg 2010:77). Denne endringen er statistisk signifikant på fem prosentnivå. Andelen som mottar færre enn fem henvendelser er høyere ved barneskoler og videregående skoler enn ved de andre skoleslagene. Økningen siden 2010 i andelen som har mottatt færre enn fem henvendelser er signifikant bare for barneskolene, når vi skiller mellom skoleslagene. Det er dermed en lavere andel av barneskolene og de videregående skolene som mottar et høyt antall henvendelser, men ingen endring for de andre skoleslagene.

Tabell 7.1 Omfang av henvendelser om det psykososiale miljøet etter trinn.

	Barneskole	1-10 skole	Ungdomsskole	Videregående	Alle
Hvor mange henvendelser om det psykososiale miljøet mottar skolen fra elever eller foreldre i løpet av et skoleår?					
Færre enn 5 henvendelser	65 %	50 %	55 %	65 %	60 %
5 - 10 henvendelser	28 %	36 %	30 %	22 %	29 %
11 - 20 henvendelser	4 %	11 %	9 %	6 %	7 %
Over 20 henvendelser	2 %	4 %	4 %	6 %	4 %
Ubesvart	0 %	0 %	2 %	1 %	1 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	335	137	117	93	682

Tabell 7.2 viser at det, naturlig nok, er en nær sammenheng mellom skolestørrelse og antall henvendelser skolen mottar. Åtte prosent av de største skolene mottar flere enn 20 henvendelser hvert år, mens dette praktisk talt ikke forekommer ved de minste skolene. I forhold til tilsvarende

undersøkelse våren 2010 er det økning i andelen som mottar færre enn fem henvendelser ved alle tre kategorier av skoler.

Tabell 7.2 Omfang av henvendelser om det psykososiale miljøet etter elevtall

Hvor mange henvendelser om det psykososiale miljøet mottar skolen fra elever eller foreldre i løpet av et skoleår?				
	De minste	De mellomstore	De største	Alle
Færre enn 5 henvendelser	77 %	61 %	43 %	60 %
5 - 10 henvendelser	20 %	32 %	34 %	29 %
11 - 20 henvendelser	3 %	5 %	14 %	7 %
Over 20 henvendelser	1 %	2 %	8 %	4 %
Ubesvart	0 %	0 %	1 %	1 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	200	276	206	682

- Mellomstore grunnskoler: 100-249 elever. Videregående: 100-199 elever på Vg1.

Andelen som mottar færre enn fem henvendelser er betydelig lavere i Oslo og Akershus enn i resten av landet (tabell 7.3). Dette skyldes i noen grad at det er særlig mange store skoler her, men hele forklaringen ligger ikke i skolestørrelse. Også når vi kontrollerer for dette (ikke vist i tabell), er det færre skoler i Oslo og Akershus som mottar få henvendelser enn det er i resten av landet.

Tabell 7.3 Omfang av henvendelser om det psykososiale miljøet etter landsdel

Hvor mange henvendelser om det psykososiale miljøet mottar skolen fra elever eller foreldre i løpet av et skoleår?					
	Oslo og Akershus	Østlandet	Sør- og Vestlandet	Midt- og Nord-Norge	Alle
Færre enn 5 henvendelser	39 %	60 %	68 %	61 %	60 %
5 - 10 henvendelser	40 %	30 %	22 %	31 %	29 %
11 - 20 henvendelser	11 %	7 %	6 %	4 %	7 %
Over 20 henvendelser	8 %	2 %	3 %	3 %	4 %
Ubesvart	2 %	0 %	1 %	0 %	1 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	96	187	241	158	682

Den økningen vi finner siden våren 2010 i andelen som har mottatt færre enn fem henvendelser gjelder bare for Østlandet og Sør- og Vestlandet, mens andelen er nærmest identiske for Oslo og Akershus og Midt- og Nord-Norge. Vi har ikke noe holdepunkt for å forklare at utviklingen ikke har vært den samme i hele landet.

7.2 Betydelig flere skoler svarer skriftlig og fatter enkelttiltak

Tabell 7.4 viser at praktisk talt alle skoler nå har egne rutiner og retningslinjer for hvordan de skal behandle henvendelser som kommer fra elever eller foreldre om det psykososiale miljøet.

Tabell 7.4 Rutiner for behandling av henvendelser om det psykososiale miljøet etter skoleslag

Har skolen egne rutiner og retningslinjer for behandling av henvendelser som kommer fra elever eller foreldre om det psykososiale miljøet?					
	Barneskole	1-10 skole	Ungdomsskole	Videregående	Alle
Ja	98 %	96 %	99 %	94 %	97,4 %
Nei	1 %	1 %	1 %	5 %	1,9 %
Vet ikke	0 %	1 %	0 %	0 %	0,4 %
Ubesvart	0 %	1 %	0 %	1 %	0,3 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100,0 %
Antall (N=)	335	137	117	93	682

På landsbasis tilsvarende den lille andelen uten egne rutiner omtrent 60 av landets 3000 grunnskoler og 25 av 430 videregående skoler. Andelen som har egne rutiner har steget med seks prosentpoeng siden våren 2010 (Vibe og Sandberg 2010:78). Det er her ingen forskjell av betydning mellom skoleslagene. Det er heller ingen forskjell mellom små og store skoler. Det betyr at det er ved de minste skolene at andelen som har egne rutiner har økt mest. Våren 2010 var andelen av de minste skolene som ikke hadde egne rutiner 15 prosent, mens den nå er redusert til tre prosent (ikke vist i egen tabell). Vi finner ingen forskjell etter landsdel, noe vi heller ikke fant våren 2010, og heller ingen forskjell mellom offentlige og frittstående skoler.

Tabell 7.5 Rutiner for å besvare henvendelser om det psykososiale miljøet etter elevtall

På hvilken måte besvares som oftest slike henvendelser?				
	De minste	De mellomstore	De største	Alle
Skriftlig	57 %	71 %	69 %	66 %
Muntlig	42 %	27 %	30 %	32 %
Vet ikke	2 %	1 %	0 %	1 %
Ubesvart	1 %	1 %	0 %	0 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	200	276	206	682

- Mellomstore grunnskoler: 100-249 elever. Videregående: 100-199 elever på Vg1.

Tabell 7.5 viser at to av tre skoler som oftest gir skriftlig svar på henvendelser om det psykososiale miljøet fra foreldre eller elever. Her har det funnet sted en betydelig endring siden våren 2010 da skolene delte seg helt likt mellom skriftlige og muntlige svar (Vibe og Sandberg 2010:79). Det var også da en tendens til at de største skolene i større grad ga skriftlige svar enn de minste. Dessuten ga skoler i Oslo og Akershus oftere skriftlig svar enn skoler ellers i landet. Denne forskjellen finner vi også nå (ikke vist i egen tabell), men den er redusert og ikke lenger statistisk signifikant. Andelen som svarer skriftlig har økt mest der den var lavest i 2010, nemlig på Østlandet og på Sør- og Vestlandet.

Tabell 7.6 viser hva skolen gjør når den får henvendelser om elevenes psykososiale miljø der det bes om tiltak. Vi ser at andelen ubesvart varierer en del mellom de tre spørsmålene, noe den også gjorde da de samme spørsmålene ble stilt våren 2010. Denne gangen har vi valgt å inkludere ubesvart i tabellen. Det er ikke selvsagt hvordan ubesvart her skal tolkes, men det kan være rimelig å tolke det slik at de fleste av de som ikke har svart egentlig kunne ha svart «nei» og dermed hører til i kategorien «aldri». Med tre slike alternativer vil noen nøye seg med å svare på det som de finner mest dekkende for egen praksis og la de øvrige stå ubesvart. I tabell 7.6 sammenlikner vi tallene med det vi fant våren 2010, men vi har lagt til de som ikke svarte den gangen for å få bedre sammenliknbarhet.

Tabell 7.6 Hva gjør skolen når den får henvendelser om elevenes psykososiale miljø med anmodning om tiltak? (Tall fra våren 2010 i parentes).

	Gjennomfører samtaler med de involverte uten at det fattes enkeltvedtak	Skriftliggjør henvendelser og tiltak	Fatter enkeltvedtak om tiltak med informasjon om klagemulighet
Aldri	8 % (3 %)	1 % (1 %)	2 % (9 %)
Sjelden	20 % (9 %)	9 % (18 %)	23 % (44 %)
Ofte	30 % (41 %)	36 % (45 %)	29 % (21 %)
Alltid	28 % (39 %)	46 % (29 %)	43 % (20 %)
Vet ikke	1 % (0 %)	1 % (0 %)	2 % (1 %)
Ubesvart	13 % (8 %)	8 % (7 %)	2 % (6 %)
Sum	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	682 (649)	682 (649)	682

Det har funnet sted betydelige endringer i skolenes praksis og oppfølging av henvendelser om elevenes psykososiale miljø. Spesielt gjelder dette bruk av enkeltvedtak. Våren 2010 svarte over halvparten av skolene at de sjelden eller aldri fattet enkeltvedtak i slike saker, mens andelen nå har sunket til 25 prosent og 72 prosent svarer at de ofte eller alltid gjør dette. I 2010 svarte 29 prosent at de alltid skriftliggjorde henvendelser og vedtak, mens andelen nå er 46 prosent. Mens 39 prosent alltid gjennomførte samtaler med de involverte uten at det ble fattet enkeltvedtak, er andelen nå 28 prosent. Dette, sammen med det som tabell 7.5 viser om økt bruk av skriftlige svar ved henvendelser, vitner om at skolene legger betydelig større vekt på en forsvarlig og formelt korrekt behandling av slike saker enn bare for et par år siden.

I 2010 var det en betydelig forskjell mellom landsdelene når det gjaldt praksis og oppfølging av henvendelser. Spesielt gjaldt dette skriftliggjøring og bruk av enkeltvedtak hvor Oslo og Akershus og Midt- og Nord-Norge lå foran resten av landet. Disse forskjellene finner vi ikke lenger. I alle deler av landet har slik praksis blitt mer vanlig, men den største endringen har kommet i de delene av landet som lå lengst etter. Dermed er de geografiske forskjellene utliknet.

7.3 Skriftlige rutiner er på plass hos nesten alle

I alt fire ganger har skoleeierne blitt spurt om de har skriftlige rutiner og retningslinjer for å vurdere om kravene i opplæringslovens kapittel 9 a oppfylles. Skolene ble spurt om dette høsten 2012 og ble også spurt våren 2010. Tabell 7.7 viser hvordan utviklingen har vært over tid.

Tabell 7.7 Prosentandel av skoler og skoleeiere som oppgir at de har skriftlige rutiner for oppfølging av opplæringslovens kapittel 9a.

Har skolen/skoleeier skriftlige rutiner og retningslinjer for å vurdere om kravene i opplæringslovens kapittel 9 a oppfylles?				
	Grunnskoler	Videregående	Kommuner	Fylkeskommuner
Vår 2009			47 %	47 %
Høst 2009			61 %	44 %
Vår 2010	65 %	70 %	66 %	73 %
Høst 2012	88 %	86 %	95 %	100 %

88 prosent av grunnskolene, 86 prosent av de videregående skolene, 95 prosent av kommunene og alle fylkeskommuner har nå slike skriftlige rutiner og retningslinjer. Det har foregått en kraftig vekst i andelen i løpet av et par år. Hvis vi regner om til faktiske tall på landsbasis, betyr det at nærmere 700 grunnskoler, 70 videregående skoler, 125 kommuner og fem fylker har fått dette på plass i løpet av de siste par årene. 360 grunnskoler, 60 videregående skoler og 20 kommuner har fortsatt en jobb å gjøre.

Vi har sett nærmere på om skoletype, skolestørrelse, geografi eller driftsform har betydning for om skolene ligger etter i dette arbeidet, men finner ingen slike sammenhenger. Derimot ser vi at fem av de seks kommunene i vårt materiale som ennå ikke er i mål med dette arbeidet har færre enn 3000 innbyggere, mens den sjettede er en mellomstor kommune.

Av tabell 7.8 framgår det at 60 prosent av skolene og 71 prosent av skoleeierne evaluerer sine skriftlige rutiner og retningslinjer knyttet til undersøkelses- og varslingsplikten årlig. Det er små forskjeller mellom skoleslagene og disse evalueringene gjøres omtrent like hyppig som for to år siden.

Tabell 7.8 Hvor ofte evalueres skriftlige rutiner og retningslinjer for etterlevelse av undersøkelses- og varslingsplikten i opplæringslovens § 9a-3, andre ledd?

	Barne- skole	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Skoler	Kommune	Fylkes- kommune	Eiere
Kvartalsvis eller oftere	4 %	4 %	4 %	2 %	4 %	2 %	0 %	2 %
Halvårlig	9 %	15 %	12 %	7 %	10 %	3 %	5 %	3 %
Årlig	62 %	56 %	59 %	60 %	60 %	72 %	63 %	71 %
Sjeldnere	18 %	19 %	19 %	26 %	20 %	20 %	26 %	21 %
Vet ikke	7 %	6 %	6 %	6 %	6 %	3 %	5 %	3 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	330	135	117	89	671	105	19	124

7.4 Oppsummering

60 prosent av skolene mottar færre enn fem henvendelser fra elever eller foreldre om det psykososiale miljøet i løpet av et år, mens 29 prosent mottar mellom fem og ti henvendelser. Andelen som mottar færre enn fem henvendelser har økt med sju prosentpoeng siden våren 2010. Ved åtte prosent av de største skolene er det mer enn 20 henvendelser hvert år, mens dette praktisk talt ikke forekommer ved de minste skolene.

Praktisk talt alle skoler (97 prosent) har nå egne rutiner og retningslinjer for hvordan de skal behandle henvendelser som kommer fra elever eller foreldre om det psykososiale miljøet. I 2010 manglet 15 prosent av de minste skolene slike rutiner, mens dette nå synes å være på plass praktisk talt overalt.

To av tre skoler gir som oftest skriftlig svar på henvendelser om det psykososiale miljøet fra foreldre eller elever. Her har det funnet sted en betydelig endring siden våren 2010 da den ene halvparten svarte skriftlig og den andre muntlig. Det er også en betydelig økning i andelen som alltid skriftliggjør henvendelser og tiltak knyttet til elevenes psykososiale miljø, fra 29 til 46 prosent. Andelen som alltid fatter enkeltvedtak har økt fra 20 til 43 prosent. Også prosentandelen som oppgir at de har skriftlige rutiner for å vurdere om kravene i opplæringslovens § 9a oppfylles har økt siden 2010, fra to av tre til nærmere 90 prosent av skolene, og til nærmere 100 prosent av skoleeierne. Alt i alt ser det ut til at både skoler og skoleeiere arbeider mer i tråd med regelverket innenfor dette området og at det har funnet sted en positiv utvikling i løpet av de siste par årene.

8 Tidlig innsats, tilpasset opplæring og frafall

Høsten 2009 ble det innført plikt til tidlig innsats i norsk eller samisk og matematikk for elever på 1. til 4. trinn. Opplæringslovens § 1-3 fikk en ny utforming med et nytt andre ledd som konkretiserer den generelle plikten til tilpasset opplæring som er regulert i første ledd. Den aktuelle paragrafen lyder nå slik:

§ 1-3. Tilpassa opplæring og tidleg innsats

Opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven, lærlingen og lære kandidaten.

På 1. til 4. årstrinn skal kommunen sørge for at den tilpassa opplæringa i norsk eller samisk og matematikk mellom anna inneber særleg høg lærartettleik, og er særleg retta mot elevar med svak dugleik i lesing og rekning.

Første ledd er en generell instruks om plikten til tilpasset opplæring for alle elever, mens andre ledd lovfester plikten til tilrettelegging i form av tidlig innsats for elever på 1. til 4. trinn i fagene norsk eller samisk og matematikk. Innsatsen skal rettes mot elever som er svake i lesing og regning.

8.1 Små endringer i vurderingen av lovendringens betydning

Våren 2010, bare et halvt år etter at loven trådte i kraft, ble skolene spurt om i hvilken grad endringene i opplæringsloven forbedret skolenes mulighet til å tilpasse undervisningen etter elevenes evner og forutsetninger og om hvordan vurderingen av elevens behov foregikk på småskoletrinnet. Både skoler og skoleeiere ble spurt om det fantes en skriftlig plan for å avdekke den enkelte elevs behov for tidlig innsats og tilpasset opplæring. Høsten 2012 ble de samme spørsmålene gjentatt.

Tabell 8.1 Betydning av endring i opplæringslovens § 1-3 etter skoleslag

I hvilken grad innebar endringene fra august 2009 i opplæringsloven § 1-3 forbedringer i skolens mulighet til å tilpasse opplæringen til elevenes evner og forutsetninger?

	Barneskole	1-10 skole	Ungdomsskole	Videregående	Alle
Ikke i det hele tatt	2 %	4 %	9 %	9 %	5 %
I liten grad	24 %	21 %	26 %	15 %	23 %
I noen grad	52 %	52 %	45 %	49 %	50 %
I stor grad	16 %	14 %	10 %	10 %	14 %
Vet ikke	5 %	8 %	11 %	16 %	8 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	331	135	113	87	666

Halvparten av skolelederne svarer at lovendringen i noen grad forbedrer skolens mulighet til å tilpasse opplæringen til elevenes evner og forutsetninger, mens 14 prosent svarer «i stor grad» (tabell 8.1). Et klart flertall ser altså endringen som et positivt bidrag. Samtidig svarer 8 prosent at de ikke vet om lovendringen innebærer noen forbedring, og denne andelen er på 16 prosent blant de videregående skolene. Sammenliknet med hva skolene svarte våren 2010 er det små endringer. Da svarte 47 prosent «i noen grad» og «14 prosent i stor grad». Andelen som svarer «ikke i det hele tatt» er riktignok redusert fra ti til fem prosent (Vibe og Sandberg 2010:69). Denne siste endringen er statistisk signifikant på fem prosentnivå, og vi har dermed dekning for å si at det har funnet sted en meget svak endring i positiv retning i skolenes vurdering av lovendringens betydning. Det er ellers en svak tendens til at barneskolene og 1-10 skolene har en noe mer positiv vurdering enn ungdomsskolene og de videregående skolene, slik det også var tilfelle våren 2010. Vi finner ellers ingen forskjeller av betydning etter skolestørrelse eller landsdel.

Tabell 8.2 Tilnærminger for å dekke den enkelte elevs behov

Hvordan foregår vurderingen av den enkelte elevs behov for tidlig innsats på 1. til 4. årstrinn?

	Gjennom den ordinære læringssituasjonen	Ved konkrete vurderinger	Etter anmodning fra foreldre
Ikke i det hele tatt			2 %
I liten grad	0 %	1 %	32 %
I noen grad	10 %	23 %	47 %
I stor grad	84 %	71 %	10 %
Vet ikke	1 %	1 %	2 %
Ubesvart	5 %	4 %	8 %
Sum	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	472	472	472

84 prosent av skolene svarer at vurderingen i stor grad foregår gjennom den ordinære læringssituasjonen, mens 71 prosent svarer at det i stor grad foregår ved konkrete vurderinger (tabell 8.2). Vurderinger etter anmodning fra foreldre er langt mindre vanlig, men det foregår i noen grad ved omtrent halvparten av skolene. Tallene er nesten identiske med hva vi fant i den tilsvarende undersøkelsen våren 2010 (Vibe og Sandberg 2010:71). Det er heller ikke noe som tilsier at det skulle ha funnet sted vesentlige endringer knyttet til dette. Vi finner heller ikke denne gangen noen vesentlige forskjeller etter skoleslag, skolestørrelse eller landsdel.

8.2 Færre skoler har en egen plan for å avdekke elevers behov

Tabell 8.3 viser at 58 prosent av skolene og 54 prosent av skoleeierne har en skriftlig plan for å avdekke den enkelte elevs behov for tidlig innsats og tilpasset opplæring. Andelen er høyere blant de videregående skolene enn blant grunnskolene og i fylkeskommunene enn i kommune.

Tabell 8.3 Planer for å avdekke den enkelte elevs behov

Har skoleledelsen / skoleeier en skriftlig plan for å avdekke den enkelte elevs behov for tidlig innsats og tilpasset opplæring?

	Grunnskole	Videregående	Skoler	Kommune	Fylke	Eiere
Ja	56 %	70 %	58 %	53 %	63 %	54 %
Nei	39 %	26 %	37 %	44 %	37 %	43 %
Vet ikke	4 %	4 %	4 %	4 %	0 %	3 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	580	90	670	112	19	131

Det samme spørsmålet ble stilt våren 2010 og det er noe overraskende at andelen har sunket med sju prosentpoeng blant skolene (Vibe og Sandberg 2010:70). Til gjengjeld har den økt med 12 prosentpoeng blant kommunene. I 2010 var andelen med slike planer høyere blant de største skolene enn blant de minste, men denne forskjellen finner vi ikke lenger. Det er heller ingen forskjell etter landsdel.

Det er vanskelig å gi en god forklaring på hvorfor andelen av skolene som oppgir at de har en skriftlig plan for å avdekke behovene har sunket, mens den har økt blant skoleeierne. En forklaring kan være at det har foregått en tydeligere arbeidsdeling mellom skoler og skoleeier på dette punktet. Tabell 8.4 viser hva vi finner når vi kobler sammen svarene fra skole og skoleeier, der vi har opplysninger fra begge parter, og sammenlikner situasjonen på de to tidspunktene.

Tabell 8.4 Planer for å avdekke den enkelte elevs behov målt fra skolene

	Vår 2010	Høst 2012
Begge har planer	31 %	36 %
Bare skolen har planer	35 %	23 %
Bare skoleeier har planer	12 %	24 %
Ingen har planer	23 %	18 %
Sum	100 %	100 %
Antall (N=)	422	462

Tabellen viser at den samlede andelen av skolene som har egne planer har sunket fra 66 til 59 prosent, tilsvarende det vi allerede har vist i tabell 8.3. Samtidig har andelen av skoler som enten har egne planer eller har en skoleeier som har planer økt fra 77 til 82 prosent. Dette gir et annet bilde enn det vi fant da vi så på skolene uten å ta hensyn til hva skoleeier gjør og kan tyde på at den nedgangen vi tilsynelatende får på skolenivå dekker over en økning i andelen av skoler som i realiteten er omfattet av en plan for å avdekke den enkelte elevs behov for tidlig innsats og tilpasset opplæring. Vi må likevel ta forbehold for at dette funnet kan skyldes tilfeldigheter.

8.3 Flere elever står i fare for å falle ut av skolen

Nesten halvparten av skolene har elever som står i fare for å falle ut (tabell 8.5). Andelen har steget fra 43 prosent i 2010 til 48 prosent (Vibe og Sandberg 2010:73). Dette er en utvikling som gir grunn til bekymring. Andelen har økt på barneskolene og på de videregående skolene, mens den er konstant for de andre skoleslagene. Da det samme spørsmålet ble stilt for to år siden, var vi litt overrasket over at hver femte barneskole svarte at de hadde elever i denne gruppa. Nå bekreftes dette og andelen har dessuten steget med fire prosentpoeng.

Tabell 8.5 Elever som står i fare for å falle ut av skolen etter skoleslag

Har skolen elever som av ulike grunner står i fare for å falle ut av skolen?					
	Barneskole	1-10 skole	Ungdomsskole	Videregående	Alle
Ja	24 %	44 %	80 %	97 %	48 %
Nei	73 %	53 %	18 %	3 %	50 %
Vet ikke	3 %	3 %	2 %	0 %	2 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	334	137	117	93	681

Det er mye som kan ligge bak et svar fra skolene om at de har elever som står i fare for å falle ut av skolen, og det vil variere med klassetrinn. Frafall må kunne betraktes som en normaltilstand i videregående opplæring, og praktisk talt alle disse skolene har slike elever. Også på ungdomstrinnet vet vi at elever uteblir, til tross for at det er skoleplikt. Når en av fire barneskoler har slike elever kan

det være at det dels dreier seg om elever som skolen ikke klarer å gi et adekvat tilbud eller foreldre som holder barna borte fra skolen. Selv om en av fire barneskoler har slike elever, vil det dreie seg om ytterst få elever samlet sett. Vi kan heller ikke se bort fra at svaret kan bygge på hvordan skoleleder ser for seg at det vil gå med enkelte elever på lengre sikt, for eksempel i overgangen mellom grunnskolen og videregående opplæring.

Tabell 8.6 Prosentandel av skolene som har elever som av ulike grunner står i fare for å falle ut av skolen. Etter skolestørrelse og landsdel.

Har skolen elever som av ulike grunner står i fare for å falle ut av skolen?						
	Oslo og Akershus	Østlandet	Sør- og Vestlandet	Midt- og Nord-Norge	Alle	Antall (N=)
De minste	43 %	33 %	26 %	24 %	27 %	201
De mellomstore	56 %	46 %	55 %	51 %	51 %	276
De største	59 %	61 %	67 %	69 %	64 %	204
Alle	57 %	46 %	48 %	45 %	48 %	681
Antall (N=)	95	186	242	158	681	

- Mellomstore grunnskoler: 100-249 elever. Videregående: 100-199 elever på Vg1.

Tabell 8.6 viser at det er en systematisk, og ikke uventet, sammenheng mellom skolestørrelse og andelen av elevene som står i fare for å falle ut. Jo flere elever en skole har, jo større vil sannsynligheten være for at det finns en eller flere slike elever. Andelen øker fra 27 prosent for de minste skolene til 64 prosent for de største. Samtidig skiller Oslo og Akershus seg ut ved å ha en høyere andel enn de andre tre landsdelene. Andelen er høyere i Oslo og Akershus også når vi kontrollerer for skolestørrelse, med unntak for de største skolene. Vi fant det samme mønsteret våren 2010, men forskjellen mellom store og små skoler har økt.

8.4 Oppsummering

Halvparten av skolelederne svarer at endringen i opplæringsloven fra august 2009 i noen grad forbedrer skolens mulighet til å tilpasse opplæringen til elevenes evner og forutsetninger, mens 14 prosent svarer «i stor grad». Samtidig svarer 8 prosent at de ikke vet om lovendringen innebærer noen forbedring, og denne andelen er på 16 prosent blant de videregående skolene. Sammenliknet med hva skolene svarte våren 2010 er det små endringer.

84 prosent av skolene svarer at vurderingen i stor grad foregår gjennom den ordinære læringssituasjonen, mens 71 prosent svarer at det i stor grad foregår ved konkrete vurderinger. Vurderinger etter anmodning fra foreldre er langt mindre vanlig, Det er ubetydelige endringer siden våren 2010.

Det er vanskelig å gi en god forklaring på hvorfor andelen av skolene som oppgir at de har en skriftlig plan for å avdekke behovene har sunket siden 2010, mens den har økt blant skoleeierne. En forklaring kan være at det har foregått en tydeligere arbeidsdeling mellom skoler og skoleeier på dette punktet.

Nesten halvparten av skolene har elever som står i fare for å falle ut. Andelen har steget fra 43 prosent i 2010 til 48 prosent. Andelen har økt på barneskolene og på de videregående skolene, mens den er konstant for de andre skoleslagene.

9 Samarbeid mellom skole og kulturskole

Det er i dag mange tilbud som er lagt til rette for å gi barn og unge opplevelser og opplæring innenfor kunst og kultur. Dette gjelder tilbud både i og utenfor skolen. Kunnskapsdepartementet er opptatt av å få etablert et godt samspill mellom de mange aktivitetene, både for å styrke kvaliteten på tilbudene og for å få best mulig effekt av den faglige kompetansen i opplæringen og kulturskolen. Et godt samarbeid mellom skole, SFO, kulturskole og Den kulturelle skolesekken vil kunne bidra til at elevene oppnår kompetanse i samsvar med kompetansemålene i læreplanverket for grunnopplæringen. Utdanningsdirektoratet ønsker å kartlegge i hvilken grad samarbeid er etablert, blant annet som grunnlag for en prøveordning med kulturskoletilbud i skoletiden i et utvalg kommuner fra 2013.

9.1 Kombinerte stillinger ved 17 prosent av skolene

En måte for å måle omfanget av samarbeid, er å se på hvordan skolen og kommunen samarbeider om tilsetninger.

Tabell 9.1 Omfang av tilsetninger i kombinerte stillinger

Har skolen / skoleeier foretatt tilsetninger for lærere i kombinerte stillinger med undervisning i skole og kulturskole?

	Barne- skole	1-10 skole	Ungdoms- skole	Videre- gående	Skoler	Fylkes- kommune	Fylkes- kommune	Eiere
Ja	13 %	26 %	19 %	14 %	17 %	45 %	17 %	41 %
Antall (N=)	336	134	117	91	678	110	18	128

17 prosent av skolene har foretatt tilsetninger for lærere i kombinerte stillinger med undervisning i skole og kulturskole, mens dette gjelder 45 prosent av kommunene og tre fylkeskommuner. Når andelen kommunene oppgir er betydelig høyere enn for grunnskolene, skyldes dette at hver kommune vanligvis vil ha flere skoler, mens tilsetning i kombinerte stillinger ikke behøver å være aktuelt for alle skolene i kommunen. Tabell 9.2 viser at tilsetninger i kombinerte stillinger er vanligst i Midt- og Nord-Norge og minst vanlig østafjells. Dette gjelder for skolene så vel som for skoleeierne.

Tabell 9.2 Omfang av tilsetninger i kombinerte stillinger etter landsdel

Har skolen foretatt tilsetninger for lærere i kombinerte stillinger med undervisning i skole og kulturskole?					
	Oslo og Akershus	Østlandet	Sør- og Vestlandet	Midt- og Nord-Norge	Skoler
Ja	12 %	15 %	16 %	24 %	17 %
Antall (N=)	95	185	241	157	678
Har kommunen/fylkeskommunen foretatt tilsetninger for lærere i kombinerte stillinger med undervisning i skole og kulturskole?					
Ja	33 %	36 %	41 %	49 %	41 %
Antall (N=)	9	33	49	37	128

9.2 Stor variasjon i graden av samarbeid

Tabell 9.3 viser at det er stor variasjon i graden av samarbeid mellom skolene og kulturskolen i kommunen. Mens 30 prosent av skolene og 14 prosent av skoleeierne svarer at det ikke er noe slikt samarbeid i det hele tatt, svarer 42 prosent av skolene og 56 prosent av skoleeierne at det i noen eller stor grad er slikt samarbeid. Minst samarbeid er det ved de videregående skolene, der to av tre skoler oppgir at det ikke er noe samarbeid i det hele tatt. I motsatt ende finner vi 1-10 skolene, der 57 prosent oppgir at det i noe eller stor grad samarbeides med kulturskolen i kommunen.

Tabell 9.3 Grad av samarbeid mellom skole og kulturskole

I hvilken grad vil du si at samarbeid med kulturskolen er inkludert i opplæringen ved din skole / skolene i din kommune?								
	Barne-skole	1-10 skole	Ungdoms-skole	Videregående	Skoler	Kommune	Fylkes-kommune	Eiere
Ikke i det hele tatt	26 %	19 %	31 %	65 %	30 %	12 %	29 %	14 %
I liten grad	29 %	24 %	39 %	17 %	28 %	28 %	35 %	29 %
I noen grad	32 %	38 %	25 %	14 %	30 %	45 %	29 %	43 %
I stor grad	13 %	19 %	5 %	4 %	12 %	15 %	6 %	13 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	334	135	116	84	669	109	17	126

Igjen er det slik at skoleeierne oppgir høyere andeler enn skolene, noe som trolig skyldes at skoleeiers svar vanligvis vil bygge på situasjonen ved flere skoler. Når 45 prosent av kommunene oppgir at det «i noen grad» er samarbeid mellom skolene i kommunen og kulturskolen, kan det like gjerne bety at noen skoler samarbeider, mens andre ikke gjør det, som at alle samarbeider, men bare i noen grad.

Tabell 9.4 Grad av samarbeid mellom skole og kulturskole etter landsdel

I hvilken grad vil du si at samarbeid med kulturskolen er inkludert i opplæringen ved din skole?					
	Oslo og Akershus	Østlandet	Sør- og Vestlandet	Midt- og Nord-Norge	Skoler
Ikke i det hele tatt	37 %	31 %	35 %	19 %	30 %
I liten grad	27 %	29 %	28 %	29 %	28 %
I noen grad	26 %	31 %	25 %	37 %	30 %
I stor grad	9 %	9 %	12 %	15 %	12 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	95	182	236	156	669

I tabell 9.4 finner vi den samme forskjellen mellom landsdelene som vi allerede har vist for tilsetninger i kombinerte stillinger (tabell 9.2). Andelen som samarbeider i noen eller stor grad er betydelig høyere i Midt- og Nord-Norge enn den er i resten av landet.

9.3 Oppsummering

17 prosent av skolene har foretatt tilsetninger for lærere i kombinerte stillinger med undervisning i skole og kulturskole, mens dette gjelder 45 prosent av kommunene og tre fylkeskommuner. Tilsetninger i kombinerte stillinger er vanligst i Midt- og Nord-Norge og minst vanlig østafjells. Dette gjelder for skolene så vel som for skoleeierne.

Det er stor variasjon i graden av samarbeid mellom skolene og kulturskolen i kommunen. Mens 30 prosent av skolene og 14 prosent av skoleeierne svarer at det ikke er noe slikt samarbeid i det hele tatt, svarer 42 prosent av skolene og 56 prosent av skoleeierne at det i noe eller stor grad er slikt samarbeid. Andelen som samarbeider i noen eller stor grad er betydelig høyere i Midt- og Nord-Norge enn den er i resten av landet.

10 Etter- og videreutdanning

«Kompetanse for kvalitet», strategien for etter- og videreutdanning 2012 – 2015, er en bred strategi for kompetanseutvikling i skolen innenfor videreutdanning, etterutdanning og rektorutdanning. For å legge til rette for økt oppslutning om statlig finansiert etter- og videreutdanning, ønsker Utdanningsdirektoratet tilbakemelding fra skoleeierne på prioriteringer av fag og områder, og på eksisterende søknadsprosedyrer formidlet av direktoratet.

10.1 Tilfredshet med kvaliteten på informasjonen

Det er tilfredshet med kvaliteten på informasjonen om rektorutdanningen (tabell 10.1). Til sammen mener nesten 70 prosent at kvaliteten på informasjonen er bra eller svært bra. Fylkeskommunene er litt mer tilfreds enn kommunene.

Tabell 10.1 Skoleeieres tilfredshet med kvalitet på informasjon om retningslinjer, frister og prosedyrer for rektorutdanningen.

Hvordan vil du beskrive kvaliteten på informasjonen om retningslinjer, frister og prosedyrer for rektorutdanningen, som direktoratet har formidlet til skoleeiere i søknadsperioden 2012?

	Kommune	Fylkeskommune	Eiere
Svært dårlig	2 %	0 %	2 %
Nokså dårlig	7 %	5 %	7 %
Verken bra eller dårlig	24 %	16 %	23 %
Bra	53 %	58 %	54 %
Svært bra	14 %	21 %	15 %
Sum	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	111	19	130

Det er utviklet tilbud om videreutdanning av lærere på nasjonalt prioriterte fag og områder og skoleeierne er bedt om å oppgi hvilke fag og områder de ut fra sine behov mener bør prioriteres. Dette er et åpent spørsmål i undersøkelsen, og det ble gitt nesten 100 svar. Mange av svarene nevnte flere fag og områder, som for eksempel norsk, matematikk og engelsk eller klasseledelse, vurdering og pedagogisk bruk av IKT. Det enkeltfaget som ble nevnt av flest var matematikk, og når vi tar med de som har nevnt naturfag eller realfag generelt, teller denne gruppa nærmere 40 av de knapt 100 som har svart. Norsk sammen med lesing og engelsk sammen med språkfag samlet omtrent 20 hver. Deretter følger klasseledelse (12), grunnleggende ferdigheter (12) og tilpasset opplæring sammen

med spesialpedagogikk (10). Ved de videregående skolene ble det pekt på behovet for mer kompetanse i yrkesrettet opplæring.

Ikke alle spesifiserte sine behov, og det kunne det være ulike grunner til. «For vår del er ikke dette relevant da kommunens økonomi ikke gir anledning til videreutdanning» Dette svaret var et enkelttilfelle, men kan likevel si noe om situasjonen i enkelte kommuner og hvilken betydning kommunens økonomi kan ha for læreres og skolelederes tilgang til kompetanseheving. Noen svarte også at de ikke kjente til behovet, mens en svarte slik: «Ingen. Er uenig i hele opplegget. Sløsing med ressurser». En annen var uenig i prioriteringen mellom etter- og videreutdanning: «Strategien dekkjer skulane sine behov, men det er for mykje midlar som går til vidareutdanning i høve til midlar til etterutdanning».

10.2 De aller fleste kjenner til mulighetene

Tabell 10.2 Kunnskap om tilbud og finansieringsordninger

Rundt 90 prosent av skoleeierne er kjent med at de kan søke om å få delta på videreutdanning på selvvalgte fag eller områder, altså studietilbud som ikke er opprettet særskilt for satsingen «Kompetanse for kvalitet». Formuleringen av dette spørsmålet er noe uheldig, fordi kan se ut som om det er skoleeier som skal delta på videreutdanning, mens det er lærerne dette gjelder.

Praktisk talt alle skoleeiere kjenner til at skoleeiers andel av vikarkostnader for lærere som deltar i videreutdanning ble redusert fra skoleåret 2012 – 2013.

	Kommune	Fylkes- kommune	Eiere
Er dere kjent med at skoleeier kan søke om å få delta på videreutdanning på selvvalgte fag/områder, dvs. studietilbud som ikke er opprettet særskilt for Kompetanse for kvalitet – strategi for etter- og videreutdanning 2012 – 2015 (www.udir.no/videreutdann)	88 %	94 %	89 %
Er dere kjent med at skoleeiers andel av vikarkostnader for lærere som deltar, er redusert fra og med skoleåret 2012/2013?	95 %	100 %	95 %
Antall (N=)	111	18	129

10.3 Tilfredshet med kommunikasjonen

Tabell 10.3 Tilfredshet med kommunikasjonen med Utdanningsdirektoratet om informasjon om søknadsbehandlingen for videreutdanning.

	Kommune	Fylkeskommune	Eiere
Hvordan vil du beskrive kommunikasjonen med direktoratet når det gjelder informasjon om søknadsbehandlingen, bl.a. frister og prosedyrer for prioritering, godkjenning og avvisning av søkere til videreutdanning, og søknader om vikarmidler?			
Svært dårlig	3 %	0 %	2 %
Nokså dårlig	6 %	0 %	5 %
Verken bra eller dårlig	28 %	22 %	27 %
Bra	52 %	50 %	52 %
Svært bra	11 %	28 %	13 %
Sum	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	110	18	128

Det er utbredt tilfredshet med kommunikasjonen mellom skoleeier og Utdanningsdirektoratet når det gjelder informasjon om søknadsbehandlingen for videreutdanning. Halvparten mener den er bra, mens 11 prosent av kommunene og fem av 18 fylkeskommuner karakteriserer den som svært bra. Skoleeierne er bedt om å fylle ut et eget kommentarfelt hvis de har synspunkter på informasjonen og informasjonsmateriellet (studiekatalogen) som er sendt til skoler og skoleeiere. Bare 12 skoleeiere har lagt inn kommentarer og to gjelder at informasjonen er grei nok, men de har ikke økonomi til å bruke ordningen. Ellers påpekes en del uklarheter som at «... det må komme tydelig fram at ordningen er for ett år av gangen, selv om man søker treårige studier» og «... tydeliggjøre at studiereiser ikke er obligatorisk». En foreslår at selve søknadsprosedyren legges om: «Prosedyren bør endres slik at lærer søker via rektor».

10.4 Bred oppslutning om prioriteringene for etterutdanningstiltak

Utdanningsdirektoratet ga for 2012 fylkesmennene i oppdrag å behandle søknader fra skoleeiere om midler til gjennomføring av etterutdanning på prioriterte områder. De aktuelle områdene er leseopplæring, regneopplæring, vurdering for læring, klasseledelse, spesialpedagogikk, andrespråksdidaktikk og fag- og yrkesopplæring. For 2012 ble det satt av 47,5 millioner kroner til dette. Over 60 prosent av skoleeierne sier at de prioriteringene som ble foretatt i stor grad er sammenfallende med deres behov for etterutdanningstiltak.

Tabell 10.4 Sammenfall mellom skoleeiers behov for etterutdanningstiltak og fylkesmennenes prioriteringer

I hvilken grad er prioriteringene sammenfallende med skoleeiers behov for etterutdanningstiltak?			
	Kommune	Fylkeskommune	Eiere
I liten grad	4 %	0 %	3 %
I noen grad	32 %	37 %	33 %
I stor grad	60 %	63 %	61 %
Vet ikke	4 %	0 %	3 %
Sum	100 %	100 %	100 %
Antall (N=)	111	19	130

Skoleeiere som mente at andre områder burde prioriteres ble gitt anledning til å føye til en egen kommentar om dette. Nesten 30 skoleeiere gjorde dette, og svarene var spredt på en rekke områder. Her gjentas en del av de samme områdene som i tidligere kommentarfelt, som tilpasset opplæring og grunnleggende ferdigheter. En av kommentarene viser at fleksibiliteten i ordningen blir verdsatt: «Så lenge det er mulighet for å velge annet enn de som ligger i strategien også, er det greit som det er». Også her er det noen som må tilkjenne at de ikke kjenner lærernes behov.

10.5 Oppsummering

Kommunene og fylkeskommunene er tilfreds med kvaliteten på informasjonen om retningslinjer, frister og prosedyrer for rektorutdanningen.

Når det gjelder tilbud om videreutdanning av lærere, etterspørres utdanning innenfor et vidt spekter av fag og områder der matematikk er det faget som flest nevner. Noen lar være å spesifisere behovene, enten fordi de ikke kjenner dem, eller fordi kommunene uansett ikke har økonomi til å bruke tiltakene.

Skoleeierne kjenner til muligheten til å søke videreutdanning på selvvalgte områder og de er kjent med at skoleeiers andel av vikarkostnader er redusert. Det er utbredt tilfredshet med kommunikasjonen mellom skoleeier og Utdanningsdirektoratet når det gjelder informasjon om søknadsbehandlingen for videreutdanning. Det er bred oppslutning om de prioriteringene som er gjort for utdanningstiltak.

Referanser

- Vibe, Nils, Miriam Evensen og Elisabeth Hovdhaugen (2009). *Spørsmål til Skole-Norge. Tabellrapport fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelser blant skoler og skoleeiere våren 2009*. Oslo, NIFU STEP rapport 33/2009.
- Vibe, Nils og Miriam Evensen (2009). *Spørsmål til Skole-Norge høsten 2009. Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere*. Oslo, NIFU STEP rapport 45/2009.
- Vibe, Nils og Nina Sandberg (2010). *Spørsmål til Skole-Norge våren 2010. Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere*. Oslo, NIFU rapport 14/2010.
- Vibe, Nils (2010). *Spørsmål til Skole-Norge høsten 2010. Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere*. Oslo, NIFU rapport 40/2010.
- Vibe, Nils (2012 a). *Spørsmål til Skole-Norge 2011. Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere*. Oslo, NIFU rapport 5/2012.
- Vibe, Nils (2012 b). *Spørsmål til Skole-Norge våren 2012. Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere*. Oslo, NIFU rapport 21/2012.

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no